SVENSKT NÄRINGSLIV

DOLDA PÅTRYCKNINGAR
– öppna konsekvenser

Otillåten påverkan mot företag hotar sund konkurrens, tillväxt och tillit

Innehåll

FÖRORD 5

SAMMANFATTNING 6

1. INTRODUKTION 9
   1.1 Otillåten påverkan mot företag ger följdverkningar för hela samhället 9
   1.2 Stora kunskapsluckor 9
   1.3 Rapportens syfte 10

2. VAD ÄR OTILLÅTEN PÅVERKAN? 11
   2.1 Olika former av otillåten påverkan 11
   2.2 Studier på internationella data 13
   2.3 Studier på svenska data 16

3. OMFATTNING AV OTILLÅTEN PÅVERKAN MOT PRIVATA FÖRETAG – MÄTT MED NYA DATA 21
   3.1 Vilka kunskapskällor använder rapporten? 21
   3.2 Företag inom samhällsviktiga verksamheter särskilt utsatta 23
   3.3 Vissa brottstyper uppfattas oftare som otillåten påverkan 23

4. ATT UTSÄTTAS FÖR OTILLÅTEN PÅVERKAN – DJUPINTERVJUADE FÖRETAGARE BERÄTTAR 26
   4.1 Fyra centrala dimensioner av otillåten påverkan 26
   4.2 Ambivalent inställning till att göra polisanmälan 29
   4.3 Rädsla för repressalier ett hinder för polisanmälan 31
   4.4 Ökad professionalisering av påverkansförsök 31
   4.5 Störst utsatthet i roller som hanterar bedömningar eller förhandlingar 32

5. ORO OCH RISKBEDÖMNING FÖR ATT UTSÄTTAS FÖR OTILLÅTEN PÅVERKAN 33
   5.1 Generellt en låg oro för otillåten påverkan 33
   5.2 Vissa branscher och geografiska områden sticker ut som särskilt riskmedvetna 34
   5.3 Spretig information från olika källor en vanlig varningssignal 36

6. VILKA ÅTGÄRDER VIDTAR FÖRETAGEN – OCH VILKA EFTERFRÅGAR DE? 37
   6.1 Organisatoriska resurser och mognad avgör företagens säkerhetsarbete 37
   6.2 Stor utmaning att få till en säkerhetskultur som bygger på medarbetarengagemang och transparens 41
   6.3 Nya säkerhetslösningar och intern utredningskompetens allt vanligare komplement till traditionell polisanmälan 42
   6.4 Stöd, kontroll och samverkan – företagens förslag till åtgärder 43

7. MOTKRAFT: FEM REKOMMENDATIONER FRÅN SVENSKT NÄRINGSLIV 44

BILAGA: DATA OCH METODER 47

REFERENSER 48

Förord

Svenska företag skapar jobb, tillväxt och välfärd. De är också en bärande del av Sveriges trygghet, försörjningsberedskap och motståndskraft. I vardagen ser företagen till att samhällsviktiga funktioner fungerar. I kris, och ytterst i krig, är deras förmåga att fortsätta leverera avgörande.

När företag utsätts för brott är det därför inte bara den enskilda verksamheten som drabbas. Kriminalitet som inte förebyggs och bekämpas effektivt riskerar att försvaga konkurrenskraften, hämma investeringar och minska tilliten till marknadens grundläggande spelregler. I förlängningen påverkas både samhällsekonomin och rättsstatens förmåga att upprätthålla ordning och trygghet.

Otillåten påverkan mot företag ska därför inte förstås som ett avgränsat problem vid sidan av annan brottslighet. Det är en del av en bredare utveckling där kriminella aktörer i allt högre grad försöker påverka beslut, processer och handlingsutrymme i den legala ekonomin.

Denna rapport syftar till att öka kunskapen om hur otillåten påverkan mot företag tar sig uttryck, hur den påverkar företagens beslut och vilka konsekvenser det får för konkurrensmöjligheter, tillväxt och samhällsekonomi.

Resultaten visar att otillåten påverkan kan ske genom direkta hot och påtryckningar, men också genom mer subtila former av kontroll, beroenden och anpassning. Konsekvenserna sträcker sig ofta långt bortom den enskilda händelsen. När företag tvingas avstå från investeringar, tacka nej till uppdrag, förändra rutiner eller lägga ökade resurser på säkerhet uppstår kostnader som sällan syns fullt ut i statistiken. De leder till osunda konkurrensförutsättningar, minskad vilja att anställa och investera och, i förlängningen, ett försvagat förtroende för rättsstatens förmåga att skydda företagande.

En central slutsats är att otillåten påverkan måste förstås i ett större sammanhang. Det handlar inte om isolerade händelser, utan om hur den legala ekonomin gradvis påverkas. Rapporten visar att otillåten påverkan inte är en bieffekt av organiserad brottslighet, utan en bärande del av hur den verkar. Den ingår i en bredare kriminell infrastruktur där påverkan används strategiskt för att skapa inflytande, undanröja motstånd och vidga utrymmet för kriminell verksamhet i den legala ekonomin. Därmed är frågan mer än ett företagsproblem. Den berör konkurrensen, samhällsekonomin och tilliten till att rättsstaten förmår skydda dem som driver, bygger och utvecklar företag.

Mot denna bakgrund krävs ett mer samlat agerande. Företagens egen motståndskraft behöver stärkas, men det räcker inte. Den offentliga förmågan att förebygga, upptäcka och motverka otillåten påverkan måste också utvecklas. Det handlar om bättre kunskap, tydligare prioriteringar, mer träffsäkra stöd och en rättskedja som i högre grad förmår hantera brott mot företag.

Tryggt företagande är en gemensam uppgift och en förutsättning för ett robust Sverige. Att värna företagens handlingsutrymme är därför inte bara en näringslivsfråga. Det är en fråga om tillväxt, tillit och ett samhälle där rättsstatens principer upprätthålls, beredskapen är god och totalförsvaret starkt. En fråga om Sveriges demokrati och långsiktiga utveckling.

Avslutningsvis vill jag framföra ett särskilt tack till Anna Thoursie, doktor i nationalekonomi, som med stor professionalism och gedigen expertis har sammanställt denna rapport.

Lena Nitz
Jurist, Expert brottslighet och trygghet,
Svenskt Näringsliv

> Rapporten visar att otillåten påverkan inte är en bieffekt av organiserad brottslighet, utan en bärande del av hur den verkar.

> Otillåten påverkan rör sig ofta i gråzoner: en fråga som inte är oskyldig, en kontakt som inte är tillfällig, beteenden som var för sig kan te sig obetydliga men som sammantaget syftar till att påverka beslut, ageranden eller handlingsutrymme.

Sammanfattning

Otillåten påverkan mot företag är inte ett avgränsat problem vid sidan av annan brottslighet. Denna rapport visar att det handlar om hot mot företagens handlingsutrymme och den legala ekonomins funktionssätt. Därmed påverkas inte enbart enskilda företag och anställda, utan också konkurrens, investeringar samt lokala marknader, och i förlängningen tillväxten och tilliten till rättsstatens spelregler.

SLUTSATS

En betydande andel av anmälda brott inom vissa brottskategorier rymmer **inslag av otillåten påverkan**.

Rapporten bidrar till en ökad kunskap om otillåten påverkan genom:

- att synliggöra omfattningen av brott som kan innehålla inslag av otillåten påverkan mot företag med hjälp av register- och enkätdata,
- att visa hur otillåten påverkan faktiskt går till genom djupintervjuer av företagare och säkerhetschefer som arbetar på drabbade företag, och
- att använda resultaten från djupintervjuerna för att illustrera hur de drabbade företagens beteenden och därmed konkurrensen påverkas.

En central slutsats i rapporten är att en betydande andel av anmälda brott inom vissa brottskategorier rymmer inslag av otillåten påverkan. Samtidigt tyder resultaten i djupintervjuerna på att denna dimension ofta förbises. Det är lättare att se det konkreta och mätbara – stölden, skadegörelsen eller det uttalade hotet – än till de mer subtila påverkansmekanismer som verkar genom rädsla, osäkerhet, beroenden och gradvis förskjutna gränser.

Otillåten påverkan rör sig ofta i gråzoner: en fråga som inte är oskyldig, en kontakt som inte är tillfällig, beteenden som var för sig kan te sig obetydliga men som sammantaget syftar till att påverka beslut, ageranden eller handlingsutrymme. Just därför riskerar problemet att underskattas, trots att konsekvenserna för trygghet, beslutsfattande och affärsvillkor kan vara betydande.

Rapporten visar också att kunskapsläget fortfarande är otillräckligt. Otillåten påverkan är ingen juridisk brottsrubricering, vilket gör att fenomenet inte kan fångas enbart genom officiell brottsstatistik. Enkäter, registerdata och djupintervjuer pekar sammantaget på stora mörkertal, koncentrerad utsatthet i vissa företag och branscher samt ett tydligt glapp mellan de händelser företag upplever och det stöd de faktiskt får.

SLUTSATS

Kunskapsläget är fortfarande otillräckligt.

Företag i samhällsviktiga verksamheter är särskilt utsatta. Registerdata visar att av de cirka 230 000 privata företag som anmälde ett eller flera brott som kan utgöra otillåten påverkan under 2019–2024 bedrev tre av fyra samhällsviktiga verksamheter. Utsattheten är dessutom tydligt koncentrerad. En mindre grupp företag står för en stor del av anmälningarna, vilket tyder på att upprepad utsatthet kan öka risken för nya angrepp genom att gärningspersoner lär sig hur verksamheten fungerar och vilka sårbarheter som kan utnyttjas.

Många företag avstår från att anmäla, tvekar inför om en händelse går att bevisa, bedömer att en anmälan ändå inte leder vidare eller är rädda för repressalier. Det gör problemet mindre synligt än det är och försvårar både brottsförebyggande arbete och effektiv brottsbekämpning.

> Rapporten visar att otillåten påverkan inte bör förstås som en serie fristående incidenter. Den är en del av en bredare kriminell infrastruktur, där påverkan används för att flytta fram positioner, undanröja motstånd, påverka beslut, komma åt information eller skapa passivitet och anpassning.

SLUTSATS

Företag i samhällsviktiga verksamheter är särskilt utsatta.

Samtidigt visar rapporten att otillåten påverkan inte bör förstås som en serie fristående incidenter. Den är en del av en bredare kriminell infrastruktur, där påverkan används för att flytta fram positioner, undanröja motstånd, påverka beslut, komma åt information eller skapa passivitet och anpassning. När företag tvingas anpassa sina beteenden – att exempelvis avstå från investeringar, tacka nej till uppdrag, undvika vissa områden eller tvingas lägga växande resurser på skydds- och anpassningsåtgärder – uppstår kostnader som sträcker sig långt utanför den enskilda brottshändelsen. I förlängningen handlar det om konkurrenskraft, tillväxt och tillit till att staten kan upprätthålla lika spelregler på marknaden.

Det är mot denna bakgrund som rapporten landar i fem rekommendationer. Gemensamt för dem är att de pekar mot samma slutsats: Arbetet mot otillåten påverkan måste skärpas väsentligt. Det måste bygga både på starkare motståndskraft i företagen och en betydligt starkare offentlig förmåga att synliggöra, förstå och motverka problemet. Tryggt företagande är en gemensam uppgift för privata och offentliga aktörer.

SLUTSATS

Arbetet mot otillåten påverkan måste skärpas väsentligt.

1. **Inför otillåten påverkan som ett eget brott.** Otillåten påverkan hotar företag, offentliga verksamheter och i förlängningen rättsstaten. När beslut snedvrids, handlingsutrymmet krymper och förtroendet urholkas drabbas inte bara den enskilda verksamheten utan också samhällsekonomin och tilliten i stort. En egen brottsrubricering skulle stärka möjligheterna att lagföra systematisk otillåten påverkan, även när den sker genom flera samverkande handlingar som i dag inte fångas tillräckligt väl av lagstiftningen. Det skulle göra det lättare att beakta helheten och bättre spegla brottslighetens allvar.

2. **Bygg upp en nationell funktion för att kartlägga, förebygga och motverka otillåten påverkan mot näringslivet.** Funktionen bör placeras hos Polismyndigheten. I dag är kunskapen splittrad, stödstrukturer alltför begränsade och ojämna, och ansvaret alltför otydligt. En nationell funktion skulle kunna bidra till bättre lägesbilder samt en mer spridd kunskap, tydligare riskindikatorer, och mer likvärdigt stöd till lokalpolisområden. För ett problem som är både underrapporterat och svårfångat är detta en nödvändig grundinvestering.

3. **Ge Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att kartlägga otillåten påverkan mot företag och ta fram en handbok för hur företagen kan upptäcka, förebygga och motverka sådana handlingar.** Kunskapen om otillåten påverkan mot privat sektor är fortfarande betydligt svagare än kunskapen om påverkan mot offentlig sektor. En samlad kartläggning skulle ge ett bättre underlag för politiska beslut, myndighetsarbete och företagens eget säkerhetsarbete. En handbok skulle samtidigt kunna omsätta denna kunskap i konkret vägledning om hur företag kan upptäcka, dokumentera, förebygga och hantera olika typer av påverkansförsök i praktiken.

4. **Prioritera en effektivare hantering av brottsanmälningar från företag.** Hur polisen och rättsväsendet tar emot, bedömer och följer upp anmälningar från företag påverkar direkt företagens vilja att anmäla. Det gäller generellt, men det är särskilt viktigt när brott har inslag av otillåten påverkan, eftersom mönster och samband annars lätt går förlorade. När anmälningar inte hanteras snabbt, rättssäkert och strukturerat riskerar företagens förtroende för rättsstaten att försvagas. Samtidigt går samhället miste om information som kan vara avgörande för att upptäcka systematik, upprepad utsatthet och kriminellt inflytande i näringslivet.

5. **Ge företag större och tydligare möjligheter att genomföra bakgrundskontroller, både vid rekrytering och under pågående anställning.** Det är viktigt för att minska sårbarheten för infiltration, otillåten påverkan och annan organiserad brottslighet. Dagens ordning är otillräcklig. Ett tydligt och lagreglerat ramverk skulle ge företag bättre möjligheter att identifiera risker, skydda verksamheten och stärka tryggheten för de anställda.

SLUTSATS

Otillåten påverkan mot företag måste behandlas som ett strategiskt samhällsproblem.

Sammantaget pekar rapporten mot en tydlig slutsats: Otillåten påverkan mot företag måste behandlas som ett strategiskt samhällsproblem. Det är inte en fråga enbart för det enskilda företaget, och det är inte ett problem som kan reduceras till enskilda brottshändelser. Det handlar om företagens trygghet, om sund konkurrens, om investeringsvilja, om rättsstatens trovärdighet och ytterst om Sveriges förmåga att vara ett land där företag kan verka och växa på lika och lagliga villkor. Därför behövs nu ett tydligare politiskt ansvarstagande, skarpare prioriteringar i rättskedjan och mer träffsäkra stödstrukturer för näringslivet. Att värna företag mot otillåten påverkan är inte bara en trygghetsfråga. Det är en fråga om tillväxt, tillit och motståndskraft i hela samhället, vilket också är en förutsättning för Sveriges beredskap och totalförsvar.

> Att värna företag mot otillåten påverkan är inte bara en trygghetsfråga. **Det är en fråga om tillväxt, tillit och motståndskraft i hela samhället**, vilket också är en förutsättning för Sveriges beredskap och totalförsvar.

1 Introduktion

Brott och otrygghet har under senare år blivit en allt mer påtaglig realitet för många företag. Vid sidan av traditionella brottstyper växer uppmärksamheten kring mer riktade och relationsbaserade påverkansförsök, där hot, påtryckningar och otillbörliga kontakter används för att påverka beslut och ageranden i näringslivet. Denna typ av påverkan är ofta svårare att upptäcka och mäta än andra brott men kan få långtgående effekter både för enskilda verksamheter och för marknadens funktionssätt. Mot denna bakgrund är det viktigt att tydliggöra varför otillåten påverkan mot företag är en fråga som inte enbart berör de direkt drabbade, utan hela ekonomin och samhällsstrukturen.

1.1 Otillåten påverkan mot företag ger följdverkningar för hela samhället

Ett väl fungerande näringsliv förutsätter förutsägbara spelregler, rättssäker myndighetsutövning och affärsrelationer fria från hot, otillbörliga påtryckningar och kriminell inblandning. När privata företag utsätts för otillåten påverkan, genom exempelvis påtryckningar i form av trakasserier eller utpressning, får detta ofta ekonomiskt kännbara följder men också negativa psykologiska och sociala konsekvenser, såväl för företagare som för deras anställda. Att bli utsatt för brott som hot leder ofta till en ökad oro i vardagen. Men effekterna av otillåten påverkan sträcker sig utöver de drabbade enskilda företagen till att skada konkurrensförhållanden, investeringsvilja och tillit till marknaders funktionssätt.

Konkurrensen snedvrids, seriösa aktörer trängs undan och resurser styrs från produktiva investeringar till skydds- och anpassningsåtgärder. Det dämpar nyetableringar, innovation och lokal utveckling, särskilt i områden och branscher där brottsligheten är framträdande. På sikt riskerar detta att försvaga tillväxten, urholka tilliten till rättsstatens förmåga att upprätthålla lika villkor och minska legitimiteten för både marknaders och offentliga systems funktionssätt. Att förebygga och motverka otillåten påverkan mot näringslivet är därför inte enbart en fråga om företagens trygghet, utan om samhällsekonomisk effektivitet, sund konkurrens och institutionell tillit.

> Effekterna av otillåten påverkan sträcker sig utöver de drabbade enskilda företagen till att skada konkurrensförhållanden, investeringsvilja och tillit till marknaders funktionssätt.

1.2 Stora kunskapsluckor

Kunskapen om otillåten påverkan mot privata företag är fortfarande begränsad; det finns betydande kunskapsluckor. En viktig förklaring är att många händelser aldrig anmäls till polis eller andra myndigheter. Företag kan av olika skäl avstå från att anmäla – exempelvis av rädsla för repressalier, bristande tilltro till att en anmälan leder till åtgärder eller för att de uppfattar händelsen som svår att bevisa. I andra fall kan gränsen mellan olagliga handlingar och mer subtila former av påtryckningar vara otydlig. Otillåten påverkan är ingen juridisk brottsrubricering vilket gör det omöjligt att kartlägga dess omfattning enbart utifrån den officiella brottsstatistiken.

Syfte

Rapportens syfte är att öka kunskapen om hur otillåten påverkan mot näringslivet inverkar på företagare, företagsklimat och affärsvillkor samt att belysa konsekvenserna för samhället av denna brottslighet.

Samtidigt kan dessa olika typer av påverkan få konsekvenser som inte direkt syns i registrerade brott eller rättsprocesser. Företag kan exempelvis anpassa sitt beteende genom att avstå från investeringar, ändra affärsrelationer, tacka nej till uppdrag eller undvika vissa geografiska områden och marknader. Sådana anpassningar kan ske utan att de bakomliggande orsakerna dokumenteras i offentlig statistik. För att bättre förstå problemets verkliga omfattning och dess ekonomiska och samhälleliga konsekvenser krävs därför undersökningar som fångar både direkta erfarenheter av otillåten påverkan och mer indirekta effekter på företagens beslut och verksamhet.

1.3 Rapportens syfte

Syftet med denna rapport är att öka kunskapen om hur otillåten påverkan mot näringslivet inverkar på företagare, företagsklimat och affärsvillkor samt att belysa konsekvenserna för samhället av denna brottslighet. Den ökade kunskapen ger ett bättre underlag för att avgöra vilka ytterligare åtgärder som behövs, såväl inom företagen som från statens sida, för att minska risker och sårbarhet.

Rapporten kartlägger förekomst och former av otillåten påverkan mot privata företag, analyserar vilka verksamhetsmässiga konsekvenser sådan påverkan får samt belyser företagens aktuella riskmedvetenhet och redan vidtagna motåtgärder. Detta görs dels på basis av registerdata över polisanmälningar från företag avseende vissa typer av brott som skulle kunna hänföras till otillåten påverkan, dels på basis av företagens självrapporterade utsatthet för denna typ av brott. Rapporten kompletterar analysen med kvalitativa djupintervjuer med brottsutsatta företagare, vilka ger en fördjupad bild av hur olika former av otillåten påverkan upplevs i praktiken.

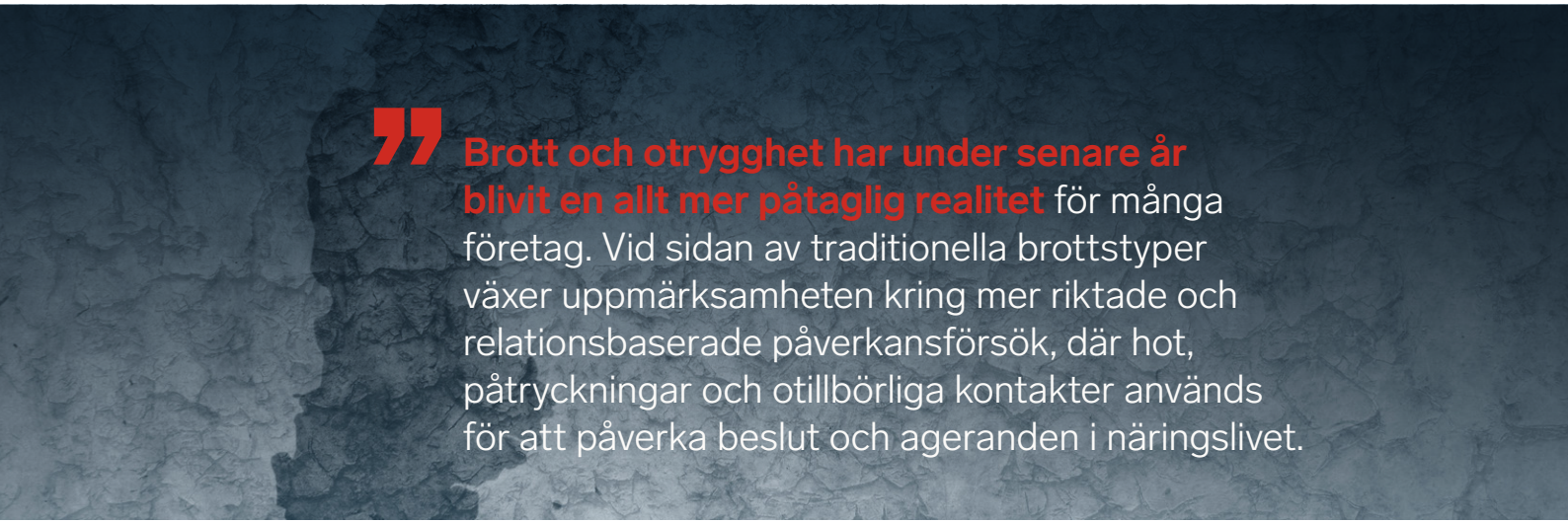

Ökad kunskap om otillåten påverkan är viktig av flera skäl. Den bidrar med ett underlag för att bedöma risknivåer och sårbarheter i olika delar av näringslivet, identifiera särskilt utsatta situationer och beslut samt analysera hur företagens verksamhet påverkas, både i det dagliga arbetet och i mer långsiktiga strategiska överväganden. Sådan kunskap är också en förutsättning för att kunna utforma träffsäkra motåtgärder både inom företagen och genom offentliga insatser, och därigenom stärka tryggheten, konkurrensneutraliteten och tilliten till det marknadsekonomiska systemet och rättsstatens spelregler.

2 Vad är otillåten påverkan?

Otillåten påverkan är inte en juridisk brottsrubricering utan används som ett samlingsbegrepp för otillåtna eller otillbörliga handlingar från en extern aktör som syftar till att påverka hur en person agerar i sin yrkesroll eller inom ramen för sitt uppdrag.

Ibland används otillbörlig påverkan som synonym till otillåten påverkan. I andra sammanhang används begreppet för att beskriva handlingar som inte är straffbara men ändå oacceptabla. Oavsett vilket ord som används handlar det om beteenden som riskerar att påverka företags beslut, begränsa deras handlingsutrymme och störa verksamhetens funktionssätt.

Kunskapen om otillåten påverkan mot privata företag har ökat under senare år men bilden är fortfarande fragmentarisk. Tillgängliga studier och undersökningar visar att otillåten påverkan genom exempelvis hot och trakasserier förekommer i många branscher, och att vissa branscher är särskilt drabbade, men också att fenomenet är svårt att fånga med traditionella mätmetoder.

2.1 Olika former av otillåten påverkan

Otillåten påverkan kan illustreras som en pyramid med tre nivåer som speglar de externa aktörernas avsikt, förmåga och handlingsutrymme, se Figur 1. Ju högre upp i pyramiden påverkan sker, desto större resurser, planering och långsiktighet krävs från aktörernas sida.

Figur 1. Otillåten påverkan

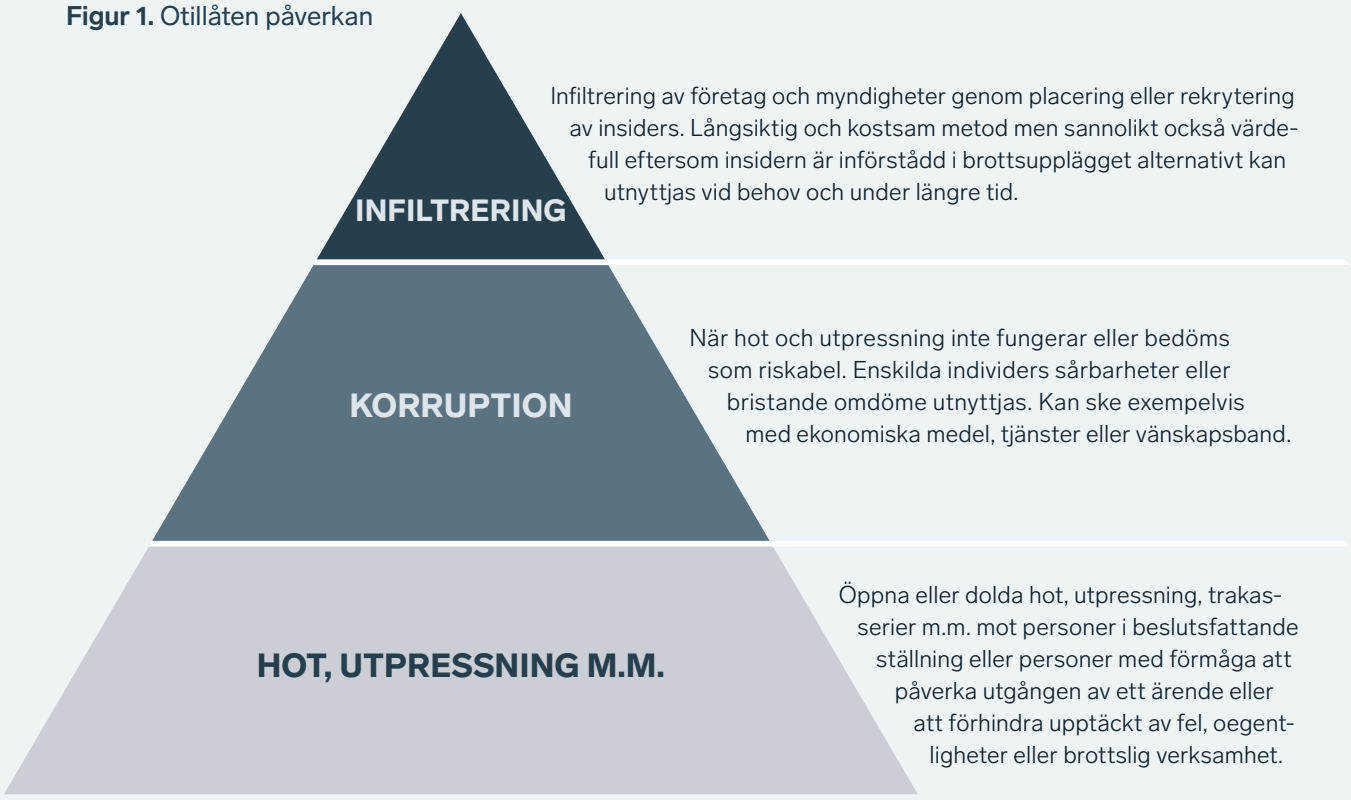

Källa: Myndighetsgemensam lägesbild (2023), sid. 13.

Figuren illustrerar olika former av otillåten påverkan som en tredelad pyramid. Basen utgörs av direkta påverkansmetoder, exempelvis hot, trakasserier och utpressning mot personer i besluts- eller kontrollposition.

Nästa nivå avser korruption, där ekonomiska eller relationella incitament används för att påverka beslut eller agerande. Korruption är mer än ett brott i sig; det är en ”sårbarhet som öppnar dörrar för annan brottslighet, liksom möjlighet att infiltrera våra mest kritiska samhällssektorer.”[1]

Pyramidens topp består av infiltration, där kriminella aktörer långsiktigt placerar eller rekryterar insiders i företag och organisationer. Avsikten kan även här vara att påverka beslut eller agerande men också att ta kontroll över ett företag och använda det som brottsverktyg.

På senare år har värvningar för så kallade ”engångsjobb” ökat i omfattning. Till skillnad från traditionella spionvärvningar, som kan pågå under flera år och därmed befinner sig högst upp i den klassiska underrättelsepyramiden, sker dessa rekryteringar snabbt och mer opportunistiskt. De ”får pengar, utför ett brott som ett sabotage eller en informationsstöld, för att sedan överges för gott.”[2] Upplägget innebär att uppdragsgivaren minimerar sin egen exponering samtidigt som utföraren är lätt utbytbar. Detta uppmärksammas av Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must) i årsöversikten 2025. Under rubriken ”Sveriges motstånds- och konkurrenskraft” konstateras att ”Metoden att utnyttja så kallade ’engångsagenter’ och andra okvalificerade utförare gör det svårare att förebygga, upptäcka och koppla hot och aktiviteter till statsaktörer som Iran, Kina eller Ryssland.”[3]

Sammantaget innebär denna utveckling att gränsen mellan organiserad brottslighet, opportunistiska aktörer och statligt sanktionerade operationer blir allt mer svårfångad, vilket försvårar såväl underrättelsearbete som rättslig ansvarsutkrävning.

> Gränsen mellan organiserad brottslighet, opportunistiska aktörer och statligt sanktionerade operationer blir allt mer svårfångad, vilket försvårar såväl underrättelsearbete som rättslig ansvarsutkrävning.

Avsiktliga eller oavsiktliga möjliggörare

Möjliggörare är centrala aktörer på alla nivåer i pyramiden. Med möjliggörare avses personer eller funktioner som direkt eller indirekt bidrar till att underlätta otillåten påverkan. Det kan handla om individer som utnyttjar sina positioner i offentliga eller privata verksamheter och medvetet bistår med information, kontakter, legitimitet eller praktiskt stöd men också om aktörer vars agerande, eller brist på agerande, exempelvis genom att underlåta att ingripa eller bortse från tydliga varningssignaler, skapar öppningar som kan utnyttjas.

1 Nationella Antikorruptions- och Immaterialrättsgruppen (2025), sid. 3.
2 Sallinen & Ståhle (2025), sid. 370-371.
3 Must (2025), sid. 10. Se även Säkerhetspolisen (2025, 2026) som särskilt pekar ut Ryssland som användare av ”förbrukningsagenter”.

Möjliggörande kan således ske avsiktligt, genom aktiv medverkan, men också oavsiktligt. I det senare fallet rör det sig ofta om bristande intern kontroll, svag regelefterlevnad, otillräcklig säkerhetskultur eller otillräcklig uppföljning av avvikande beteenden. Även otydliga ansvarsförhållanden, hög personalomsättning eller beroendeförhållanden till externa leverantörer kan skapa strukturella sårbarheter som andra aktörer exploaterar.

Begreppet omfattar därmed inte enbart individer med kriminella avsikter, utan även funktioner inom organisationer där rutiner, incitamentsstrukturer eller kompetensbrister medverkar till att risker inte identifieras eller hanteras i tid. I praktiken kan möjliggörare finnas både inom och utanför den utsatta verksamheten, exempelvis i leverantörsled, rådgivarfunktioner, finansieringskanaler eller myndighetskontakter.

Brås rapport *Möjliggörare för kriminella nätverk*[4] från 2024 tyder på att de som rekryterar möjliggörare är förslagna och letar brett efter såväl möjliggörare som olika typer av information att pussla ihop. Och det är inte enbart konfidentiell information som efterfrågas. I rapporten konstateras att ”En viktig observation är att den mest efterfrågade informationen från möjliggöraren inte behöver vara hemlig, utan det är den sammantagna informationen och kunskapen från insidan som gör informationen känslig och användbar för personer i kriminella nätverk.”[5]

Att identifiera och minska utrymmet för möjliggörare är därför en central del av arbetet mot otillåten påverkan. Det handlar inte enbart om att upptäcka enskilda gärningspersoner, utan om att stärka motståndskraften i de system och relationer som annars kan utnyttjas.

2.2 Studier på internationella data

Eftersom det saknas en vedertagen definition av ”otillåten påverkan” fångas fenomenet i internationell forskning i stället genom mer avgränsade begrepp. Det handlar framför allt om korruption och mutkrav samt hot och utpressning.

Europeiska kommissionens återkommande företagsundersökning *Flash Eurobarometer – Businesses' attitudes towards corruption in the EU*[6] är en central källa som möjliggör jämförelser mellan EU-länder. Den är baserad på företagsenkäter om korruption och otillbörliga betalningar. Undersökningen omfattar samtliga EU-medlemsstater och ger jämförbara uppgifter om hur företag uppfattar korruptionens utbredning, i vilken utsträckning den anses påverka affärsverksamhet och offentliga upphandlingar samt hur sannolikt det är att korrupt beteende upptäcks och bestraffas.

Fler än 4 av 10 svenska företag anser att korruption är ett utbrett problem

När länderna rangordnas efter hur stor andel av de tillfrågade företagen som uppfattar korruption som ett utbrett problem i det egna landet, se Figur 2, framgår att 45 procent av svenska företag anser att korruption är utbredd (summan av *very widespread* och *fairly widespread*). Det är 2 procentenheter högre än föregående mätning 2024 men Sverige ligger dock klart under EU-genomsnittet på 63 procent, och placerar sig i den lägre delen av EU-fördelningen, men inte bland de allra lägsta. Danmark och Finland ligger allra lägst.

4 Brå (2024)

5 Brå (2024), sid. 8.

6 European Commission (2025). Rapporten beskriver korruption som ”a multi-sector phenomenon, present both in the public and private sector, and in the political arena. While corruption can take the form of petty crime or complex high-level corruption, it can also hide behind favouritism and nepotism, conflicts of interest and revolving doors – where business meets politics.” European Commission (2025), sid. 1.

Figur 2. Hur utbredd anser du att problemet med korruption är i ditt land?
Andelar i procent och förändring i procentenheter

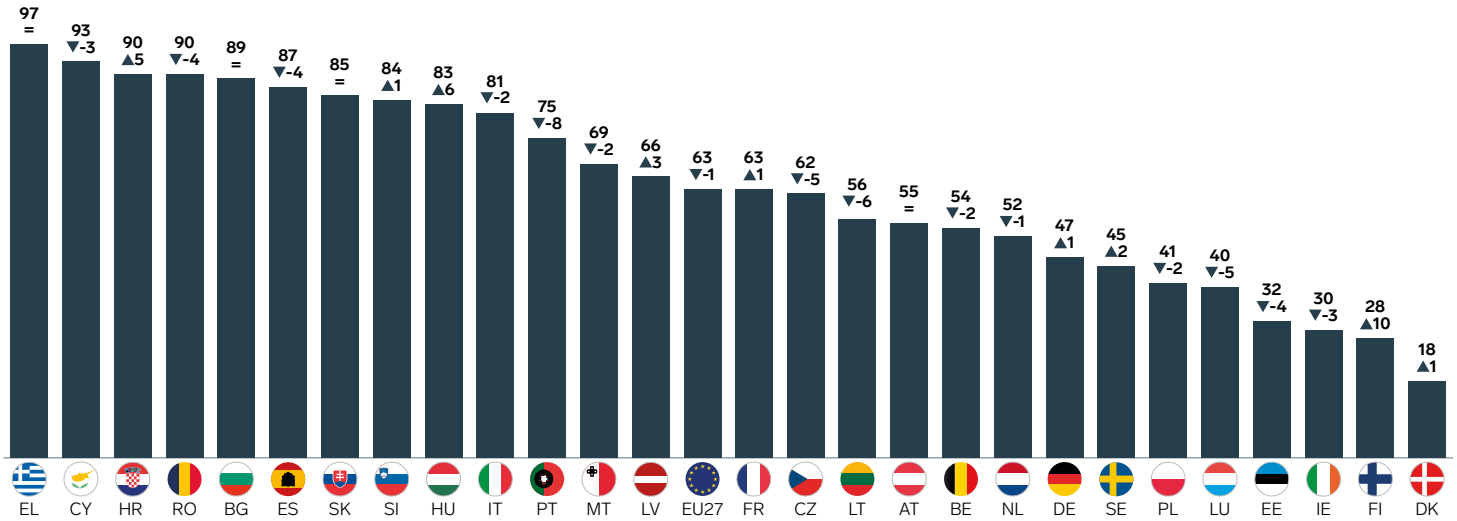

(%) Bas: 12 923 företag
▲▼ Utveckling i procentenheter mellan 2024 och 2025 (jämfört med Flash Eurobarometer 543, April 2024)

Källa: European Commission (2025), sid. 8.

Att fler än fyra av tio svenska företag uppfattar korruption som ett utbrett problem innebär att frågan inte kan betraktas som marginell, även i en nordisk kontext. Även om Sverige fortsatt ligger lågt i EU-jämförelse pekar trenden uppåt.

Sverige har backat i internationella mätningar av korruption

En annan central källa är *Corruption Perception Index* som varje år publiceras av Transparency International. Indexet mäter uppfattningar om korruption i den offentliga sektorn[7] och baseras på bedömningar av företagare och experter. 180 länder världen över poängsätts utifrån olika variabler och rankas för sin motståndskraft mot korruption i en offentlig sektor.

För 2025 ligger Sverige kvar på 80 poäng av totalt 100 på skalan,[8] vilket också är den lägsta nivån bland de nordiska länderna. Sverige har tappat 9 poäng sedan 2015. Inget av de övriga nordiska länderna har tappat lika mycket de senaste tio åren. Danmark bedöms fortfarande som det minst korrupta landet i världen (89 poäng) tillsammans med Finland (88 poäng) och Norge (81 poäng). Sverige är det EU-land som backat mest av de 20 topplacerade länderna.

Även i en internationellt sett stark rättsstat kan upplevda brister i transparens och likabehandling påverka konkurrensklimatet och tilliten till marknadens funktionssätt. I analysen av otillåten påverkan mot företag är denna dimension därför central.

7 Från hemsidan för Transparency International Sverige: ”Korruption är inte ett rättsligt begrepp i svensk lagstiftning utan man preciserar det straffbara området som tagande och givande av muta, trolöshet mot huvudman, bedrägeri, jäv, förskingring eller andra rättsliga begrepp. Korruption får ses som ett samlingsbegrepp för flertalet oegentligheter.” Se https://www.transparency.se/korruption

8 Transparency International (2025)

> Att fler än fyra av tio svenska företag uppfattar korruption som ett utbrett problem innebär att frågan inte kan betraktas som marginell, även i en nordisk kontext. Även om Sverige fortsatt ligger lågt i EU-jämförelse pekar trenden uppåt.

Sverige står inför en förändrad riskbild

Global Organized Crime Index är en studie med ett expertbaserat jämförelseindex som mäter organiserad brottslighets omfattning och djup samt staters motståndskraft. Det är inte en företagsenkät, utan en risk- och lägesbedömning av hur starkt brottsligheten är etablerad och hur robusta institutionerna är.

Studien för 2025[9] visar att Sverige har den högsta nivån av organiserad brottslighet i Norden och Baltikum, samtidigt som Sveriges förmåga att stå emot utvecklingen (det rapporten kallar *resilience*), tillsammans med Litauens, bedöms vara den svagaste i regionen. I ett bredare europeiskt perspektiv står sig Sverige bättre än många länder i västra och södra Europa, men den nordiska jämförelsen är bekymmersam.

Den landspecifika analysen för Sverige[10] pekar särskilt på en tydlig ökning av utpressning och så kallad skyddsverksamhet. Urbana kriminella nätverk riktar sig mot lokala företag genom systematiska tvångsupplägg där betalningar krävs under hot om skadegörelse eller våld. Det innebär i praktiken att seriösa företag riskerar att möta en parallell maktstruktur som påverkar deras handlingsutrymme och konkurrensvillkor.

Rapporten lyfter även fram att vissa metoder används i syfte att utöva politisk påverkan och att utländska aktörer förekommer i dessa sammanhang. Samtidigt har Sverige sett en kraftig ökning av cyberbrott, inklusive *ransomware* (utpressningsvirus) och dataintrång. Angreppen är ofta gränsöverskridande och riktas mot svenska verksamheter från utländska grupper.

9 Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2025)
10 https://ocindex.net/country/sweden

Sammantaget visar *Global Organized Crime Index* att Sverige står inför en förändrad riskbild. Även om landet i ett europeiskt perspektiv fortsatt har relativt starka institutioner, är utvecklingen i Norden och Baltikum tydlig. Organiserad brottslighet har stärkts och motståndskraften bedöms inte öka i samma takt. Den dokumenterade ökningen av utpressning, skyddsverksamhet och cyberattacker innebär att påverkan mot företag inte enbart är ett isolerat brottsproblem, utan en fråga om konkurrens, investeringsklimat och tillit till rättsstatens förmåga att upprätthålla lika spelregler. För ett exportberoende och kunskapsintensivt land som Sverige är detta en strategisk utmaning.

2.3 Studier på svenska data

Så sent som för drygt ett tiotal år sedan betraktades företeelser som i dag grupperas under begreppet otillåten påverkan som undantag snarare än som ett återkommande inslag i samhällslivet. I rapporten *Korruption i Myndighetssverige*, publicerad av Brå 2014, som behandlar otillbörliga relationer mellan ”insiders” (möjliggörare) inom myndigheter och aktörer med koppling till organiserad brottslighet, drogs slutsatsen att ”Sammantaget är dessa relationer ovanliga i undersökningen.”[11]

Även släktbaserade kriminella nätverk beskrevs vid denna tid som ovanliga. I rapporten *Otillåten påverkan mot företag: En undersökning om utpressning*, publicerad av Brå 2012, konstaterades att en ”ovanlig kategori utövare [av utpressning] är personer inom territoriella nätverk. Inom ett avgränsat geografiskt område, t.ex. en eller ett par gator, har de enligt poliser monopol på traditionell brottslighet. Nätverken hålls ihop av sociala band, exempelvis baserade på släktskap.” [12]

Sedan dess har utvecklingen gått i en annan riktning. Under senare år har förändringen uppmärksammats, inte minst genom journalistiska granskningar som visat hur släktbaserade kriminella nätverk, ofta benämnda klaner, har etablerat sig i olika delar av samhället.[13] Mycket talar för att otillåten påverkan inte enbart har blivit mer synlig, utan också mer omfattande och mer systematiskt organiserad.

Det som tidigare uppfattades som enstaka undantag framstår allt mer som återkommande inslag i flera delar av samhället. Fokus har hittills varit mot offentliga organisationer. Det finns idag fler studier om otillåten påverkan riktad mot offentlig sektor, inte minst kommuner och myndighetsutövning, än mot privat sektor. Studier från Brottsförebyggande rådet visar att hot, trakasserier och subtila påtryckningar är återkommande mot myndigheter och kommunal verksamhet.[14]

Påverkan syftar ofta till att ändra beslut, fördröja handläggning eller få tillgång till information men ibland kan syftet vara att uppnå ett passivt förhållningssätt hos den som utsätts. ”För kommunanställda och kommunpolitiker finns dessutom särskilda sårbarheter som medför ökad risk för både utsatthet och övergång i faktisk påverkan – särskilt när det önskade beteendet är passivitet.”[15] Ungefär var tionde förtroendevald utsätts årligen av en systemhotande aktör.[16] Rapporter från Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) beskriver hot och otillåten påverkan som en växande arbetsmiljö- och demokratifråga i kommuner och regioner.[17]

11 Brå (2014), sid. 7.
12 Brå (2012), sid. 39.
13 Se t.ex. Gangsterparadiset av Wierup (2020); Familjen av Bäckström Lerneby (2020) och Klanerna av Persson & Wahlström (2023).
14 Brå (2016; 2023 och 2025). Brå har också skrivit en handbok, till stöd för kommuner, i att förebygga otillåten påverkan från kriminella och extremistiska grupperingar (Brå, 2025b).
15 Brå (2025a), sid. 12.
16 Brå (2023)
17 SKR (2021 och 2023)

Senare analyser, bland annat studien *Den sårbara staten*[18] från SNS, har i ökande grad uppmärksammat strukturella sårbarheter samt direkta och indirekta former av otillåten påverkan mot offentliga aktörer, inte minst den organiserade brottslighetens påverkan på förvaltningen på kommunal nivå. Samtidigt betonas att forskningen om organiserad brottslighets påverkan på stat och kommuner i Sverige är mycket begränsad. Särskilt bristfällig är kunskapen om korruption och infiltration. Dessa företeelser sker ofta i det fördolda och är svåra att både kartlägga och belägga.

> Studier visar att hot, trakasserier och subtila påtryckningar är återkommande mot myndigheter och kommunal verksamhet.

Offentlig sårbarhet – en kostnad för företag och välfärd

När det gäller otillåten påverkan råder det emellertid inga vattentäta skott mellan offentligt och privat. Offentlig upphandling är ett exempel där otillåten påverkan kan drabba såväl upphandlare som de privata företag som deltar i upphandlingsprocessen. Påverkan kan ske exempelvis genom mutor, vänskapskorruption, informationsläckor och manipulation av kravspecifikationer.[19]

Redan 2013 konstaterade Riksrevisionen i rapporten *Statliga myndigheters skydd mot korruption*[20] att offentlig upphandling och inköp var ett av sex områden som bedömdes vara särskilt riskutsatta brister i myndigheters systematiska korruptionsskydd. Sju år senare understryker Konkurrensverket i rapporten *Korruption och osund konkurrens i offentlig upphandling* att samhällsekonomin skadas av ”osund konkurrens i form av korruption, anbudskarteller och annat förtroendeskadligt beteende. Offentlig upphandling är ett riskområde.”[21] Efter ytterligare tre år konstaterar Statskontoret i rapporten *Nya utmaningar och gamla problem. Om korruption i kommuner och regioner* att offentlig upphandling är det område där flest kommuner och regioner säger att det funnits misstankar om korruption.[22] Offentlig upphandling har således sedan en lång tid tillbaka varit ett område med hög risk för korruption och andra typer av otillåten påverkan.

Den **offentliga sektorns sårbarhet** får konsekvenser för privata företag och välfärden.

Den offentliga sektorns sårbarhet får konsekvenser för privata företag och välfärden. När upphandling eller tillståndsprocesser påverkas otillbörligt drabbas 1) konkurrensneutraliteten; 2) seriösa företags marknadstillträde; 3) affärsbeslut och investeringsvilja; 4) tilltron till marknaders förmåga att skapa välstånd, och 5) i förlängningen den ekonomiska tillväxten.

Utpressning mot företag

Brås rapport *Otillåten påverkan mot företag: En undersökning om utpressning* från 2012 är en systematisk studie av utpressning riktad mot företagare i Sverige. Studien bygger på intervjuer och ger en fördjupad bild av de psykologiska, fysiska, sociala och ekonomiska konsekvenser som drabbar de utsatta.

18 Gunnarson (2023)

19 I Brå (2010) betraktas karteller och korruption som ”olika sidor av samma mynt. Båda är otillåtna affärsmetoder för att påverka offentlig upphandling.” (Brå, 2010, sid. 7) I Konkurrensverket (2020) används ”otillbörlig påverkan på upphandlingsprocessen” som definition på korruption. (Konkurrensverket, 2020, sid. 20.)

20 Riksrevisionen (2013).

21 Förordet till Konkurrensverket (2020)

22 Statskontoret (2023), sid. 50.

Rapporten visar att den initiala reaktionen ofta är chock, särskilt bland företagare som bedriver helt och hållet seriös och laglig verksamhet och därför har svårt att förstå varför just de blivit måltavlor. Därefter följer inte sällan skuldkänslor. Företagare kan uppleva att de borde ha genomfört mer omfattande bakgrundskontroller av anställda, affärspartners eller leverantörer, eller att de på annat sätt brustit i förebyggande arbete.

Efter chock och skuld dominerar ofta rädsla – en känsla som utpressare medvetet förstärker. Företagare vittnar om oro för att anhöriga ska drabbas eller att utpressaren ska hämnas i samband med en polisanmälan. De psykologiska effekterna kan vara allvarliga, särskilt när påtryckningarna pågår under längre tid. Många beskriver en stark känsla av ensamhet i den akuta fasen. De ekonomiska konsekvenserna kan samtidigt vara betydande. För mindre företag, som ofta saknar försäkringsskydd, kan skadorna vara direkt existentiella. Även större företag kan drabbas av höga självrisker och ökade kostnader för säkerhet och skyddsåtgärder.

Intervjuerna i rapporten indikerar att de företagare som omgående polisanmäler och tydligt markerar att de inte accepterar påtryckningar generellt mår bättre än de som ger efter för kraven. En polisanmälan kan fungera som en tydlig brytpunkt och göra det lättare att bearbeta händelsen.

Dessa slutsatser drogs för mer än ett decennium sedan, i en tid då brottsligheten på flera sätt såg annorlunda ut. Samtidigt har företagares benägenhet att polisanmäla brott minskat påtagligt sedan cirka tio år tillbaka.[23] Det finns inget som tyder på att denna utveckling inte även skulle omfatta utpressningsbrott, vilket riskerar att förstärka mörkertalen och försvåra både förebyggande arbete och rättslig uppföljning.

Infiltration av företag

Den bolagsform som bedöms vara mest sårbar för infiltration är aktiebolaget. Det är bolaget som juridisk person, inte ägarna, som ansvarar för bolagets skulder. Även om styrelseledamöter och företrädare i vissa fall kan hållas personligt ansvariga, exempelvis för obetalda skatter, kan detta kringgås genom att gärningspersoner utser så kallade målvakter i styrelsen. Dessa personer, ofta utan egna tillgångar eller faktisk kontroll, fungerar som formella företrädare och döljer de verkliga huvudmännen.

23 Företagarna (2022)

Förenklat kan infiltration av ett bolag ske på fem huvudsakliga sätt:[24]

1. Förvärv av ett befintligt, aktivt bolag,
2. Registrering av ett nytt bolag eller köp av ett redan registrerat lagerbolag,
3. Övertagande av kontroll genom utpressning mot ett befintligt bolag,
4. Bolagskapning genom manipulation av uppgifter till Bolagsverket, exempelvis genom att utse nya styrelseledamöter och ändra adress- och kontaktuppgifter,
5. Rekrytering av en möjliggörare inom bolaget som bistår gärningspersonerna från insidan.

Hur omfattande kontroll av företaget som krävs (infiltrationens djup), och hur länge infiltrationen behöver upprätthållas beror på brottsuppläggets karaktär. I många fall är infiltration ett långsiktigt strategiskt projekt snarare än en tillfällig åtgärd.

Studien *Kriminella entreprenörer*[25] analyserar organiserad brottslighets kopplingar till näringsliv och civilsamhälle genom att kartlägga relationer mellan individer involverade i olika typer av organiserad brottslighet och deras formella positioner i bolagsstyrelser och föreningar. Resultaten visar att företagsengagerade individer med koppling till organiserad brottslighet ofta är verksamma i aktiebolag. De är dessutom ofta verksamma i aktiebolag med få styrelseledamöter, vilket kan underlätta kontroll och minska insynen.

För seriösa företag innebär detta en påtaglig konkurrensrisk. När kriminella aktörer kan etablera eller ta över bolag och använda dem för att genomföra brott, tvätta pengar eller manipulera affärsrelationer skapas en marknadssituation där laglydiga företag möter motparter som inte verkar under samma regelverk. Det kan leda till prisdumpning, osund konkurrens och snedvridna upphandlingar. I förlängningen riskerar infiltration att undergräva tilliten till marknadens funktionssätt och försvåra för seriösa aktörer att verka på lika villkor.

Otydlig gräns mellan otillåten påverkan och cyberbrottslighet

Studier från bland annat Säkerhetspolisen, MSB (sedan 1 januari 2026 MCF, Myndigheten för civilt försvar) Europol och FOI visar att gränsen mellan cyberkriminalitet och otillåten påverkan blir allt mer otydlig.[26] Cyberangrepp används i växande utsträckning inte bara för ekonomisk vinning eller teknisk skada, utan också för att utöva påtryckningar, skapa osäkerhet och påverka beslut eller beteenden. Bakom angreppen kan finnas både kriminella nätverk och statliga aktörer, ibland i samverkan.

24 Brå (2016)
25 Rostami & Mondani (2024)
26 Se t.ex. Säkerhetspolisen (2025), MSB (2023; sedan 1 januari 2026 Myndigheten för civilt försvar, MCF), Europol (2025), Jonsson, Eriksson, Ingemarsdotter, Rossbach & Wedebrand (2023).

Ryssland bedöms utgöra det största hotet genom offensiv underrättelse- och påverkansverksamhet, där sabotage förekommer. Kina verkar mer strategiskt över tid med ambitionen att säkra teknologiskt kunnande och påverka opinionen, särskilt med inriktning mot svenska forskningsmiljöer. Säkerhets- och underrättelsetjänsterna i Ryssland och Kina har utvecklat avancerade cyberförmågor och använder digitala verktyg som en integrerad del av underrättelse- och påverkansverksamhet.[27] Cyberbrott utnyttjas allt oftare som ett instrument för påtryckningar, exempelvis genom informationsstöld som används för utpressning, överbelastningsattacker som syftar till att skapa handlingsförlamning eller desinformation som skadar förtroende och stabilitet.

I digitala miljöer kan påverkan dessutom ske på mer subtila sätt. Hot, trakasserier och informationspåverkan kan spridas via sociala medier, kapade konton eller anonyma forum utan att handlingarna tydligt motsvarar etablerade brottsrubriceringar. Detta skapar betydande avgränsningsproblem och gör det svårt att avgöra var gränsen går mellan cyberbrott och påverkan.

> Hot, trakasserier och informationspåverkan kan spridas via sociala medier, kapade konton eller anonyma forum utan att handlingarna tydligt motsvarar etablerade brottsrubriceringar.

Cyberangrepp klassificeras ofta juridiskt utifrån sina tekniska följdverkningar, medan deras psykologiska eller beteendepåverkande syfte inte alltid synliggörs. För de drabbade organisationerna kan dock effekterna vara både tekniska och psykologiska. Konsekvenserna är ökade risker för underrapportering och svårigheter att prioritera rätt åtgärder. Händelser kan behandlas som IT-incidenter trots att de samtidigt utgör försök till påverkan. Detta innebär att cyberrelaterade angrepp med påverkansinslag riskerar att underskattas både i statistik och i praktiskt säkerhetsarbete.

Otillåten påverkan inom den kriminella infrastrukturen

I de myndighetsgemensamma lägesbilderna från 2023 och 2025[28] bedöms otillåten påverkan vara ett av de hot inom den kriminella infrastrukturen som har störst påverkan på samhället. Bedömningen tar sin utgångspunkt i att påverkan riktas mot centrala funktioner – beslutsfattande, myndighetsutövning och marknadsprocesser – snarare än enbart mot enskilda privata eller offentliga verksamheter.

Otillåten påverkan kan därmed få effekter som sträcker sig utöver den direkta brottshändelsen. När myndighetsbeslut påverkas genom hot, trakasserier, korrupta relationer eller infiltration riskerar rättssäkerheten och den upplevda opartiskheten i offentliga processer att påverkas. På motsvarande sätt ändras marknadsförutsättningar när företag får fördelar genom otillbörliga metoder. I dessa situationer berörs både den fria konkurrensen och tilliten till att regelverk tillämpas likvärdigt.

Sammantaget innebär detta att otillåten påverkan inte enbart kan förstås som enskilda brottshändelser, utan som ett fenomen med potentiella systemeffekter. Det är i detta bredare perspektiv som hotet bedöms ha betydelse för såväl demokratiska processer som marknadsekonomins funktionssätt.

27 Säpo (2024)
28 Myndighetsgemensam lägesbild (2023 och 2025)

3 Omfattning av otillåten påverkan mot privata företag – mätt med nya data

I många fall handlar otillåten påverkan om konkreta handlingar, exempelvis hot, misshandel, trakasserier, skadegörelse, sprängningar (allmänfarlig ödeläggelse) eller olaga intrång som försök att påverka beslut. Den typen av händelser är synliga, de märks och dokumenteras oftare, och kan därför i viss utsträckning mätas genom registerdata över polisanmälda brott, i den mån de anmäls.

Det finns dock ett stort gränsdragningsproblem här. Ovanstående typer av brott kan vara otillåten påverkan men alla sådana brott är inte otillåten påverkan. Ett annat sätt att mäta, är att i enkäter fråga företag om de drabbats av brott som de själva anser kan hänföras till otillåten påverkan. Ett annat viktigt problem är att brott som kan hänföras till otillåten påverkan ofta är mindre synliga. Brott som exempelvis korruption och infiltration är avsedda att inte märkas.

3.1 Vilka kunskapskällor använder rapporten?

Rapporten bygger på den lägesbild som togs fram inom ramen för den samverkansöverenskommelse som Svenskt Näringsliv och Polismyndigheten ingick 2024. Samarbetet syftar till att stärka företagens motståndskraft och minska sårbarheter i kritiska funktioner som kan utnyttjas av kriminella aktörer. Denna lägesbild ska fungera som en gemensam utgångspunkt för att planera och prioritera förebyggande och sårbarhetsminskande åtgärder i näringslivet. Lägesbilden grundar sig på tre kunskapskällor

Polismyndigheten: Bearbetning och analys av registerdata över anmälda brott

Den första kunskapskällan är Polismyndighetens bearbetning och analys av registerdata avseende vissa typer av polisanmälda brott som kan utgöra otillåten påverkan mot privata företag under perioden 2019–2024. Undersökningen fokuserar på upprepad utsatthet för brott som kan vara otillåten påverkan mot företag med minst fem anställda och en årlig omsättning om minst fem miljoner kronor företag, och som bedriver samhällsviktiga verksamheter. Med sådana verksamheter avses, tjänster eller infrastrukturer som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner nödvändiga för att tillgodose samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.[29]

Demoskop: Enkätundersökning och djupintervjuer

Den andra och tredje kunskapskällan är två undersökningar, en kvantitativ och en kvalitativ, som Demoskop, gjorde under februari–maj 2025 på uppdrag av Svenskt Näringsliv och Polismyndigheten.[30] Den kvantitativa undersökningen utgörs av en enkät där målgruppen var företag/företagare som under tiden 2019–2023 polisanmält att verksamheten eller en anställd (under arbetstid) varit utsatta för ett eller flera av nedanstående brott, se tabell 1.

29 Se MSB:s föreskrifter (MSBFS 2024:9) till lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar inom skyddsvärda verksamheter, vilken omfattar omkring 100 000 svenska företag.

30 Demoskop (2025)

Tabell 1. Anmälda typer av brott och exempel

BROTT	EXEMPEL
Brott mot industriella rättigheter	Varumärkesintrång, patentintrång, andra brott mot industriellt rättsskydd
Cyberbrottslighet	Dataintrång, överbelastningsattacker, intrång i sociala medier
Falska uppgifter och vittnesmål	Mened, osann partsutsaga, ovarsam utsaga
Fysiskt våld eller hot om våld	Misshandel, grov misshandel, utpressning
Hot och trakasserier	Olaga hot, ofredande, ärekränkning
Insiderbrott och informationsmissbruk	Insiderhandel, obehörigt röjande av insiderinformation, vårdslöshet med hemlig uppgift
IT-relaterad utpressning	Dataintrång med utpressningssyfte, ransomware-attacker
Korruption	Tagande av muta, givande av muta, handel med inflytande
Skadegörelse genom brand eller sprängning	Mordbrand, sprängning, anlagd brand
Annan skadegörelse	Skadegörelse på egendom, datasabotage, olaga intrång
Spioneri och infiltration	Företagsspioneri, spioneri mot Sverige, röjande av hemlig uppgift i internationellt samarbete
Stöld och tillgrepp	Stöld av drivmedel eller annat
Övergrepp i rättssak	Hot, våld eller mutor i syfte att hindra någon från att anmäla brott eller vittna

Källa: Demoskop (2025)

Syftet med enkäten var att skatta andelen av dessa brottsutsatta företag som själva uppfattat brottet eller brotten som otillåten påverkan. De ovanstående brotten finns i en kategori av brott som Polismyndigheten anser kan rymmas under begreppet ”otillåten påverkan”, beroende på om gärningspersonen eller gärningspersonerna hade som avsikt med brottet att få någon i företaget att fatta beslut i dennes tjänsteutövning, som denne annars inte skulle fatta.

Den kvalitativa undersökningen utgörs av semistrukturerade djupintervjuer. Syftet med djupintervjuerna var att utforska och förstå upplevelser hos företagare och säkerhetsansvariga på företag som utsatts för otillåten påverkan, med särskilt fokus på riskmedvetenhet, händelseförlopp, anmälningsprocessen och framtida stödbehov.

Se vidare bilagan Data och metoder för en utförligare beskrivning av kunskapskällorna.

3.2 Företag inom samhällsviktiga verksamheter särskilt utsatta

Enligt Polismyndighetens bearbetning och analys av registerdata[31] anmälde cirka 230 000 privata företag ett eller flera brott under tidsperioden 2019–2024 som kan utgöra otillåten påverkan. Av dessa företag bedrev tre av fyra samhällsviktiga verksamheter.

Bland företag inom samhällsviktiga verksamheter har 20 procent gjort upprepade anmälningar av brott som kan utgöra otillåten påverkan. Dessa företag står för 70 procent av samtliga anmälningar, vilket indikerar en tydlig koncentration av utsattheten. Företag som anmält ett brott står för cirka 35 procent av samtliga anmälda brott, medan företag som anmält mellan ett och fem brott står för omkring 55 procent. Det innebär att närmare 45 procent av alla anmälda brott koncentreras till företag som har anmält sex brott eller fler.

Upprepad utsatthet ökar risken för ytterligare angrepp. Bland företag som rapporterat minst sex brott som kan utgöra otillåten påverkan har mer än 15 procent också haft en funktion[32] i företaget som anmält ett sådant brott i nära anslutning till händelsen. Mönstret tyder på en förstärkningseffekt, en ”boost”, där tidigare brott bidrar till ökad risk för nya genom att gärningspersonerna lär sig hur verksamheten fungerar och vilka sårbarheter som kan utnyttjas.

> Tidigare brott bidrar till ökad risk för nya genom att gärningspersonerna lär sig hur verksamheten fungerar och vilka sårbarheter som kan utnyttjas.

3.3 Vissa brottstyper uppfattas oftare som otillåten påverkan

I Demoskops enkätundersökning tillfrågades företagen om vilka typer av brott de anmält, oberoende av om de uppfattat brotten som otillåten påverkan eller inte.

Cirka en fjärdedel av respondenterna svarade att de inte minns eller inte vet (eller, för en mindre del, inte var anställda/ansvariga då brottet anmäldes). Det finns alltså ett ganska stort bortfall på grund av en ”minneseffekt”, eller att respondenten av någon annan anledning inte vill svara. Detta är något man bör hålla i bakhuvudet när resten av resultaten presenteras. Andelen som svarar att de inte vet eller inte minns är lägre bland större företag (13 procent) än bland samtliga svarande (25 procent) och säkerhetskänsliga verksamheter (24 procent). Det kan indikera högre upptäcktsförmåga, mer systematisk incidenthantering eller bättre dokumentation i större organisationer. I den fortsatta redovisningen har dessa respondenter exkluderats.

Av resultaten framgår att stölder och tillgrepp är den vanligaste brottstypen i samtliga företagstyper, se Figur 3. Drygt 7 av 10 svarande uppger sådan utsatthet; andelen är något högre bland företag som bedriver säkerhetskänslig verksamhet.[33] Även annan skadegörelse (ej sprängningar eller brand) är relativt vanlig. Cirka hälften av de svarande uppger att de utsatts för detta.

31 Svenskt Näringsliv och Polismyndigheten (arbetsmaterial)

32 Med "funktion" avses medarbetare eller befattningar som rapporterats in till Bolagsverket som en bolagsfunktion.

33 Enligt Säkerhetsskyddslag (2018:585), den centrala svenska lag som reglerar hur verksamheter ska skydda information, system och verksamheter som är viktiga för Sveriges säkerhet. Den trädde i kraft 2019 och gäller både offentliga och privata aktörer som bedriver säkerhetskänslig verksamhet. Lagens syfte är att skydda Sverige mot spionerі, sabotage, terrorism och andra säkerhetshot genom att säkerställa att känslig verksamhet och information får ett tillräckligt skydd.

När det gäller cyberbrottslighet är utsattheten klart högre i större företag än i andra grupper. Nästan vartannat större företag, 48 procent, uppger att de har drabbats. Motsvarande andel är 34 procent i säkerhetskänsliga verksamheter och 24 procent bland samtliga svarande.

Samma mönster återkommer för hot och trakasserier. I större företag uppgår andelen utsatta till 51 procent, att jämföra med 29 procent i säkerhetskänsliga verksamheter och 24 procent bland samtliga svarande.

Även fysiskt våld eller hot om våld är betydligt vanligare i större företag. Där uppger 27 procent att de har utsatts, medan motsvarande andel är 16 procent i säkerhetskänsliga verksamheter och 12 procent bland samtliga svarande.

När det gäller IT-relaterad utpressning är utsattheten lika hög i större företag som i säkerhetskänsliga verksamheter. I båda grupperna uppger 16 procent att de har drabbats, jämfört med 11 procent bland samtliga svarande.

Figur 3. Har din verksamhet eller en anställd i den blivit utsatt för något av följande under tidsperioden 2019–2023?

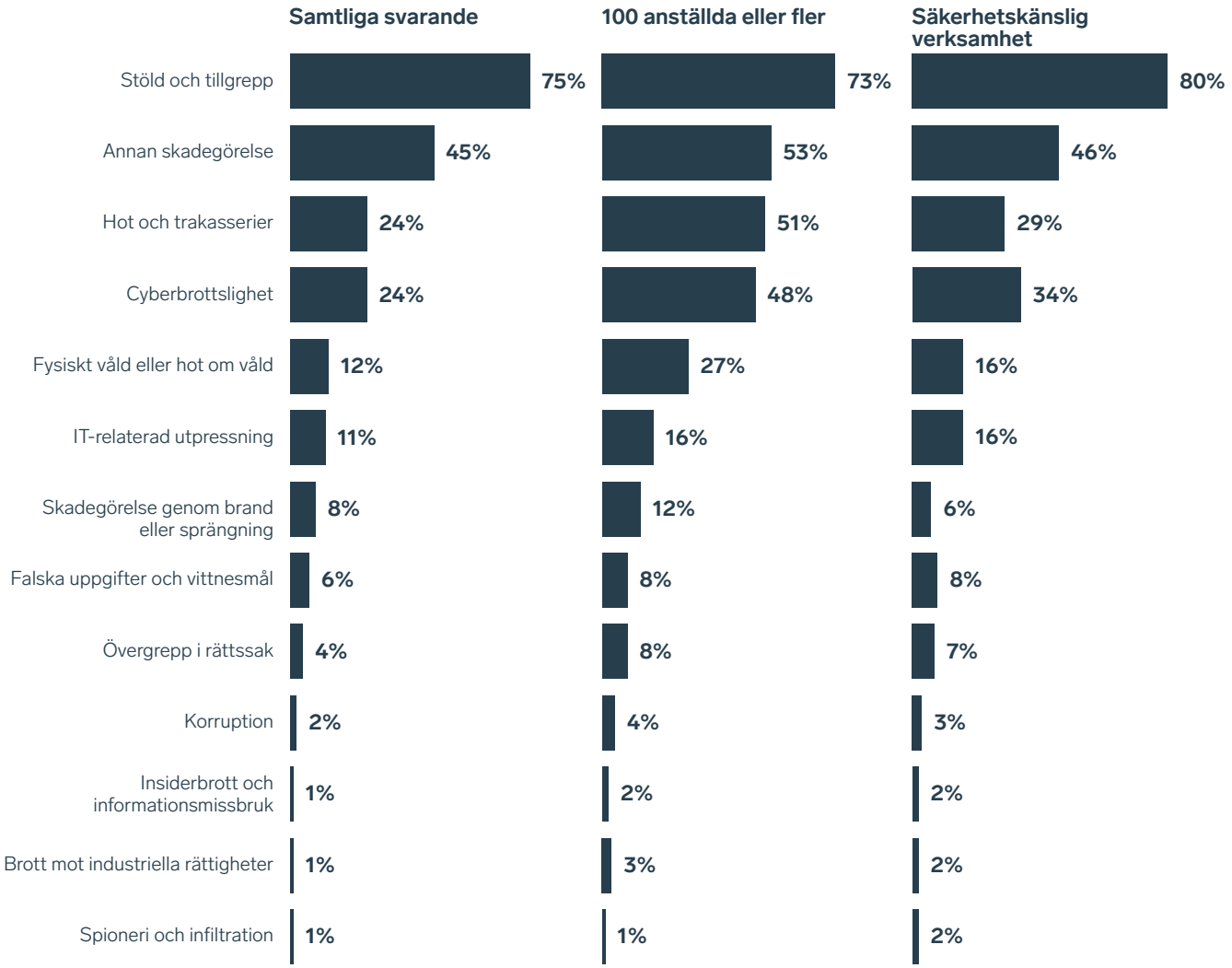

Not: Svarspersonerna tilläts ange fler än ett svar. Därför behöver kolumnerna inte nödvändigtvis summera till 100 procent.

Källa: Demoskop (2025)

Mer kvalificerade eller svårupptäckta brottstyper – exempelvis insiderbrott, spionerі eller brott mot industriella rättigheter – rapporteras på låga nivåer i samtliga grupper. Detta kan spegla att sådana brott är ovanliga eller svåra att upptäcka.

Ovanstående typer av brott som anmälts kan utgöra otillåten påverkan men alla dessa brott behöver inte utgöra det. Cirka en tredjedel av respondenterna från de brottsutsatta företagen[34] svarade att de uppfattade brottet eller brotten som ”ett sätt att försöka påverka företaget eller en anställd i dennes tjänsteutövning”, alltså otillåten påverkan.

Av enkätsvaren framgår att vissa brottstyper oftare uppfattas som otillåten påverkan. Högst andel respondenter som ansåg att brotten utgjorde otillåten påverkan återfinns bland dem vars verksamheter eller medarbetare utsatts för ”hot och trakasserier” (knappt sju av tio), ”fysiskt våld eller hot om våld” eller ”falska uppgifter och vittnesmål” (drygt hälften), IT-relaterad utpressning (knappt hälften).

Respondenter från större företag rapporterar genomgående högre, ofta markant högre, utsatthet för brott som kan vara otillåten påverkan. Detta gäller särskilt ”hot och trakasserier”, ”fysiskt våld eller hot om våld” samt ”cyberbrott”. Drygt hälften av de företag som anmält brott de också uppfattat som otillåten påverkan hade fler än 100 anställda. Andelen var också högre i företag med säkerhetskänsliga verksamheter och företag inom fastighetsverksamhet, där drygt 4 av 10 företag, uppfattade att de blivit utsatta för otillåten påverkan.

Endast

4%

av brottet eller brotten som polisanmälts ledde till åtal och av dem ledde hälften till fällande dom.

Företag anmäler oftare brott de inte uppfattar som otillåten påverkan

Den bild som ges av enkätsvaren är att företag tycks i högre grad anmäla brott som de inte bedömer utgör otillåten påverkan. De vanligaste brotten som polisanmälts i enkäten var ”stöld och tillgrepp” och ”annan skadegörelse” men endast 14–15 procent av respondenterna uppfattade dessa brott som otillåten påverkan. Brott som majoriteten av de brottsutsatta anser utgöra otillåten påverkan anmäls således i betydligt lägre utsträckning än övriga brott.

”Hot och trakasserier” var det brott som oftast bedömdes som otillåten påverkan. Knappt 70 procent av de som utsatts för ett eller flera sådana brott ansåg att det rörde sig om otillåten påverkan. För brotten ”fysiskt våld eller hot om våld” eller ”falska uppgifter och vittnesmål” var motsvarande andel knappt 60 procent.[35]

Av enkätsvaren framgår vidare att det är ovanligt att de polisanmälningar som faktiskt görs leder till åtal. Endast 4 procent av brottet eller brotten ledde till åtal och av dem ledde hälften till fällande dom. Högst andel fällande domar av de anmälningar som gick till åtal avser brottet ”fysiskt våld eller hot om våld”, där 16 procent av anmälningarna gick till åtal och av dessa ledde drygt två tredjedelar till att någon blev dömd.

34 När andelen respondenter som svarar att de inte vet eller inte minns räknats bort.

35 För följande brottstyper var antalet respondenter, som ansåg att brottet utgjorde otillåten påverkan, färre än 30, vilket ger resultaten en hög statistisk osäkerhet och redovisas därför inte: ”Brott mot industriella rättigheter”; ”Insiderbrott och informationsmissbruk”; ”Korruption”; ”Skadegörelse genom brand eller sprängning”; ”Spionerі och infiltration” samt ”Övergrepp i rättssak”.

4 Att utsättas för otillåten påverkan – djupintervjuade företagare berättar

Otillåten påverkan uppstår inte i ett vakuum. Den växer fram i konkreta sammanhang där makt, relationer, verksamhetslogik och geografiska förutsättningar samverkar och skapar särskilda former av sårbarhet. Varje enskild händelse kan framstå som unik, men bakom variationen finns återkommande mönster. Utsattheten formas av strukturer som påverkar vem som kan utsättas, hur påtryckningarna utövas och vilka konsekvenser de får.

Den psykiska press som följer av otillåten påverkan är därför inte enhetlig. I Demoskops djupintervjuer framkommer hur denna press tar sig olika uttryck beroende på om påtryckningarna riktas mot beslutsfattande funktioner, uppstår inom specifika branschmiljöer, bygger på exploaterade relationer eller är kopplad till lokala maktstrukturer och geografiska riskmiljöer. Dessa dimensioner påverkar inte bara hur påtryckningarna genomförs, utan också hur de upplevs, hanteras och sprids över tid.

4.1 Fyra centrala dimensioner av otillåten påverkan

I djupintervjuerna framgår fyra centrala dimensioner av utsatthet: maktdimensionen, den branschspecifika dimensionen, den relationella dimensionen och den geografiska dimensionen, se Figur 4 för en sammanfattande bild. Tillsammans visar de hur olika strukturella förhållanden skapar grogrund för otillåten påverkan och varför vissa situationer, verksamheter och aktörer blir särskilt sårbara.

I de följande avsnitten illustreras dessa dimensioner genom konkreta händelseförlopp från olika verksamheter som framkommit i djupintervjuerna. Exemplen visar hur strukturella förutsättningar omsätts i faktiska påtryckningssituationer och hur utsattheten formas i mötet mellan formell roll, organisatoriskt sammanhang och yttre aktörer.

Figur 4. Fyra centrala dimensioner av otillåten påverkan

Maktdimension

- Beslutsmakt över individer
- Servicerelationer
- Kortsiktiga relationer

Geografisk dimension

- Utsatta områden

Branschspecifik dimension

- Branschkultur, t.ex. byggbranschen
- Bedrägerier och infiltration

Relationell dimension

- Uppbyggd tillit som utnyttjas
- Relationer ”som går från professionella till problematiska”
- Längre relationer, t.ex. upphandlade aktörer

Källa: Demoskop (2025)

Maktdimension

Otillåten påverkan riktas ofta mot funktioner som har möjlighet att fatta beslut, fördela resurser eller kontrollera tillträde till tjänster och rättigheter. Där sådan beslutskapacitet finns uppstår också incitament att försöka påverka den, genom påtryckningar, hot eller andra former av otillåten påverkan.

Maktdimensionen omfattar därför inte bara formella chefsroller, utan alla positioner där beslut får konsekvenser för andra. Särskilt utsatta är situationer där beslut upplevs som avgörande för individers ekonomi, möjligheter eller framtid, eller där beslut innebär avslag, begränsningar eller sanktioner. I dessa sammanhang kan påverkan riktas både mot beslutsfattaren som person och mot den funktion som beslutet representerar.

Följande exempel illustrerar hur beslutssituationer kan utvecklas till konkreta händelseförlopp där psykisk press, hot eller våld används för att påverka utgången.

Exempel från skola och utbildning:

”Nyligen hade vi en elev som blev underkänd i undervisning på gymnasiet och som inte fick ut sin gymnasieexamen på grund av det. Den här personen borde inte ha gått på gymnasieskolan därför att han var för språksvag egentligen, han klarade inte språket helt enkelt och förstod inte undervisningen som han skulle, men kommunen vägrade ge honom SFI som han hade rätt till när han fyllde 18 år. Det fick då konsekvensen att han inte får ut sin gymnasieexamen och det anser han vara skolans fel trots att vi har gjort så många anpassningar med privatundervisning och skolan har verkligen slagit knut på sig själv.

Jag visste ingenting om det här förrän de ringde. Då hade han alltså hotat rektorn genom att en kväll dyka upp utanför hennes hem tillsammans med fyra av hans vänner som bara stod utanför och stirrade in i hennes hus. Hon ringde mig när det hände och då sa jag ’ring för i helvete inte mig, ring 112!’ Och så hörde de sirenerna när polisen var på väg och då stack de. Men de kom tillbaka flera gånger efter det. Efter att de hade kommit tillbaka två gånger under en och samma natt så beslutade jag att vi skulle polisanmäla händelsen.”

Branschspecifik dimension

Utsattheten för otillåten påverkan formas av verksamhetens branschspecifika villkor. Olika branscher präglas av skilda affärsmodeller, normer, konfliktytor och ekonomiska incitament, vilket påverkar både vilka påtryckningar som uppstår och hur de genomförs.

I vissa branscher kan starka ekonomiska intressen, ideologiska motsättningar eller etablerade arbets- och samverkansmönster skapa särskilda riskmiljöer. Det kan exempelvis handla om branscher där tillgång till resurser, kontrakt eller strategisk information är särskilt värdefull, eller där verksamheten i sig väcker politiskt eller samhälleligt motstånd.

Följande exempel visar hur branschens logik och omgivande intressen kan forma både motiv, metoder och intensitet i otillåten påverkan.

Exempel från läkemedelsindustrin:

”Vi hade en individ som jag skulle beskriva ingår i antivaxx-kulturen, men han var väl en kombination av det och en allmänt förvirrad person. Han hade bedrivit egen forskning, tyckte han själv, via någon chatt, om hur läkemedelsbolagens läkemedel gör folk sjukare. Och det får han göra hur mycket han vill så länge som han inte besöker oss.

Men han var hemma hos mig tre gånger och pangade fönsterrutor. Sedan togs han utanför en offentlig persons bostad med knivar och handklovar i ryggsäcken, plus en kartläggning av vår styrelse där han har kartlagt detaljer som namn, reg-nummer och namn på barn. Och han togs då utanför den bostaden.

[...] Vår vinst i det hela var att han var så pass knäpp att han tänkte plinga på hos den offentliga personen, så de tog honom där och då med allting i ryggsäcken. De gjorde husrannsakan och sen satt han inne i sex månader.”

Geografisk dimension

Den geografiska kontexten påverkar risken för otillåten påverkan. Lokala maktstrukturer, sociala nätverk och områdesspecifika riskmiljöer kan skapa förutsättningar där vissa aktörer får större möjligheter att utöva kontroll eller påverkan.

I vissa miljöer kan kriminella strukturer eller återkommande konflikter prägla vardagen, vilket påverkar både företagens verksamheter och enskilda medarbetares handlingsutrymme. Geografiska faktorer kan därmed förstärka andra riskdimensioner, exempelvis genom att underlätta infiltration, hot eller ekonomiska påtryckningar.

Följande exempel visar hur lokal kontext och områdesspecifika förhållanden kan forma både omfattning och karaktär av otillåten påverkan.

Exempel från fastighetsbranschen:

”Den största utmaningen i den dagliga verksamheten är i det här riskområdet, för här drabbas man av allt det där. Vår fastighetsförvaltare har en hotbild på sig just nu från det kriminella nätverket. Han kan inte jobba officiellt i området. Jag var tvungen att lyfta bort honom därifrån och ta bort hans namn från hemsidan för att skydda honom helt enkelt. Och det skapar ju mer kostnader för oss naturligtvis, för det blir en ineffektivitet.

Förutom att det är tragiskt att ha någon hotbild på sig så genererar det mer arbete för oss där och vi kan inte ge riktigt samma service till våra hyresgäster som om det inte hade varit en hotbild. Så det är en faktor. Den andra faktorn är ju att flera av våra hyresgäster inte kan bedriva sin verksamhet på det sättet de skulle kunna göra om de inte hade haft en hotbild över sig. Ett exempel är våra restauranger i det här området, de blir ju hotade av nätverket, hot för att betala beskyddarpengar, gör de inte det så krossas fönsterrutorna till restaurangen. En restaurang har fått en handgranat inkastad i restaurangen, personal blir hotade där, de kan inte ha öppet på kvällarna för då kommer det här kriminella nätverket in.”

Relationell dimension

Otillåten påverkan uppstår ofta i relationer där det redan finns kontakt, beroende eller förtroende mellan parterna. Relationer som i grunden är professionella kan gradvis förändras och bli konfliktfyllda eller exploateras för att utöva påtryckningar.

När aktörer känner till organisationens rutiner, personal eller beslutsprocesser kan detta skapa möjligheter att rikta påverkan mer precist och uthålligt. Långvariga eller återkommande kontakter kan också göra det svårare att dra tydliga gränser mellan legitim interaktion och otillåten påverkan.

> Otillåten påverkan uppstår ofta i relationer där det redan finns kontakt, beroende eller förtroende mellan parterna.

Följande exempel illustrerar hur etablerade relationer kan utvecklas till arenor för påtryckningar, manipulation eller systematisk påverkan.

Exempel från byggbranschen:

”Vi har erfarenhet av fall där det har byggts upp mycket över tid, att man har byggt upp relationer som sedan har blivit osunda. Många relationer tror man är bra från början, men sedan visar det sig vara osunda med bakomliggande intressen […].

Vi har haft människor i byggbranschen som har blivit dömda för att de har bjudit leverantörer på hockeymatcher. Det är ofta som saker hamnar i gråzon. Många av dem är fantastiskt duktiga på den typen av förhandling. Det är ganska lätt, eller ja, lätt för dem att jobba under radarn. Även för de stora byggbolagen, så är det här en utmaning.”

4.2 Ambivalent inställning till att göra polisanmälan

När företagen blivit utsatta för brott ställs de inför en rad beslut: Hur situationen ska bedömas, vilka åtgärder ska vidtas, och om händelsen ska polisanmälas eller enbart hanteras internt. Dessa beslut påverkas i sin tur av hur händelsen uppfattas, vilka resurser som finns tillgängliga och hur tydliga ansvarsförhållandena är.

Majoriteten av de djupintervjuade uppger att de anmäler brott som de utsätts för men få tänker att anmälan kommer att leda till någonting; istället beskriver de flesta en upplevd känsla av meningslöshet och att förundersökningar endast staplas på hög, för att sedan läggas ned. Detta leder till att det görs egna bedömningar hos flera av de djupintervjuade, där ”småbrott” tenderar att inte anmälas eftersom det inte upplevs vara värt tiden att sitta i långa telefonköer och lägga tid på administrationen när man vet att det med stor sannolikhet kommer att läggas ned.

”I den bästa av världar, om vi nu har ett misstänkt brott hos oss, så skulle man ju vilja göra en polisanmälan… Men i verkligheten gör man en polisanmälan och i de flesta fall så läggs det ner med vändande post.”

- Stort företag, fastighetsbranschen

Flera av dem som djupintervjuats har tidigare erfarenheter av att ha polisanmält brott som innefattar otillåten påverkan som varken har lett till något åtal eller någon återkoppling från polisen. Några beskriver även en känsla av att polisen, på grund av sin arbetsbelastning och resursbrist, prioriterar brott som drabbar privatpersoner framför brott som drabbar företag. En konsekvens av den upplevda nedprioriteringen är att vissa företagare extra noga väger för- och nackdelar med att göra en polisanmälan innan man kommer till skott.

”Vi får ju ingen hjälp heller, utan jag står ju helt själv som fastighetsägare. Jag måste göra hela förundersökningen själv med teknisk bevisning, observationer osv. För att jag ska få rätt. Så det gör att vi tvingas skapa nya förmågor här. Sätta på oss fler hattar än vad vi egentligen ska behöva. Det är jättetråkigt, tycker jag. Tittar man på processen så ska man ju kunna ringa in till polisen och göra en anmälan, men det är komplext, det är svårt, det tar tid. Man ska sitta i telefonkö och polisens hemsida är inte heller alltid så enkel.”

- Litet företag, fastighetsbranschen

Många djupintervjuade beskriver det som en form av förebyggande samhällseffekt att faktiskt anmäla brott, trots att det ibland känns meningslöst, eftersom att ju fler brott som syns i statistiken, desto mer resurser läggs på att lösa dessa brott. Det är en känsla av plikt – att ta samhällsansvar. Att anmäla likställs i mångt och mycket med att ta ställning, både ur ett bredare samhällsperspektiv eller som ett sätt att värna om företagets anseende.

”Det måste in i statistiken, annars blir det ju så att polisen inte kan påvisa att det har blivit en ökning av hot. Vi måste ha resurser för det här.”

- Stort företag, bank- och försäkringsbranschen

Några deltagare lyfter medias bevakning som en aspekt av att faktiskt anmäla, då man inte i efterhand vill uppfattas som passiv eller nonchalant i sitt hanterande av brott mot företaget eller arbetsplatsen då det kan väcka misstankar hos allmänheten.

Det råder delade meningar bland de djupintervjuade om risken är hög att en anmälan ska påverka företagets rykte. Vissa deltagare menar att oron för detta påverkar dem i deras beslut om att anmäla eller inte, medan andra menar att det är tvärtom – snarare är det ett sätt att värna om varumärket att anmäla. I synnerhet mindre bolag överväger dock i större utsträckning att inte anmäla då det upplevs som skamfyllt att ha varit utsatt.

”Vi förberedde oss på om det skulle vara något som kom upp i media, men vi är glada för att vi inte behövde prata om det med någon utifrån. Det är ju fortfarande till viss del en skämskudde, liksom de som inte har drabbats av det tror jag har en uppfattning om att de som drabbas gör det på grund av dålig IT-säkerhet.”

- Litet företag, media- och kommunikationsbranschen

4.3 Rädsla för repressalier ett hinder för polisanmälan

En vanlig uppfattning bland de djupintervjuade deltagarna är att företagen själva inte kan göra polisanmälningar utan att enskilda medarbetare behöver stå med som målsägare, vilket gör att många väljer att avstå utifrån etiska principer.

> *”Vi har ju det problemet, att du blir ’outad’. Vi som företag kan inte anmäla, utan de måste stå som målsägare. Det skulle vi vilja komma ifrån. Så att inte en stackare behöver fronta allting och kanske sitta i rättegång med grovt kriminella på andra sidan.”*
>
> - Stort företag, bank- och försäkringsbranschen

Flertalet djupintervjuade chefer och säkerhetsansvariga beskriver att de ibland låter bli att anmäla för att värna om sina medarbetare som upplever rädsla och hot för allvarliga repressalier och hämndaktioner – något som flera har erfarenhet av. Framförallt är det företag med en maktdimension som beskriver det här dilemmat, genom att de exempelvis jobbar inom service eller att de är i någon form av beslutsfattande position gentemot kunder och klienter.

> *”Det handlar ju om en etisk fråga, om vi har personal som säger att vi inte till något pris får polisanmäla detta. Då gör vi det inte, för det kan leda till en extremt farlig situation för den här personen. Vad vi brukar göra då är att vi tipsar polisen om att detta har hänt, utan att nämna personer eller detaljer. Och då kan jag vara ärlig med att säga att vi har en medarbetare som sitter och gråter för rädslan att vi ska anmäla. Det är det absolut vanligaste, att de kontaktas på sina privata telefoner med påtryckningar eller underförstådda hot. Det blir ju ett intrång, man blir rädd.”*
>
> - Stort företag, skol- och utbildningsbranschen

Företag som verkar i mindre städer vittnar om att det finns en geografisk kontext som gör att de kan avstå från att upprätta en polisanmälan, då rädslan för att bli utpekad och utsatt ökar påtagligt i en stad där ”alla känner alla”.

4.4 Ökad professionalisering av påverkansförsök

De djupintervjuade deltagarna i Demoskops undersökning lyfter att de tycker att den brottslighet som påverkar dem har professionaliserats. Det rör sig från enklare, opportunistiska brott till välorganiserade och systematiska påverkansoperationer, där legitima strukturer utnyttjas. Många deltagare beskriver hur etablerade företag nu medvetet utnyttjar system och strukturer för ekonomisk vinning genom bedrägerier och manipulation. Dessa aktörer beskrivs ha allt mer legitima företagsstrukturer och vara svårare att identifiera som oseriösa jämfört med tidigare.

Deltagarna lyfter fram hur kriminella aktörer har blivit ”så pass duktiga idag”, med sofistikerade ekonomiska upplägg att de ekonomiska brotten är ”i stort sett omöjliga att se”. I synnerhet större företag betonar hur brottsligheten har blivit mer strategisk med långsiktiga infiltrationsmetoder och sofistikerade påverkansoperationer.

> *”Kriminella har ofta inte ett jättedåligt rykte, utan har faktiskt lyckats bygga upp en verksamhet som är ganska seriös. De är väldigt lojala mot att göra ett bra jobb och att faktiskt bygga upp relationer som gör att de hittar fler som de kan göra affärer med. Många av de kriminella har varit verksamma ganska länge i byggbranschen.”*
>
> - Stort företag, byggbranschen

Några deltagare på större organisationer vittnar om hur infiltration sker genom strategisk rekrytering, där personer placeras i organisationer för att klättra och på sikt få tillgång till exempelvis känslig information. Enstaka deltagare menar också att de sett att personer ”placerats” på strategiska poster inom offentlig sektor för att påverka beslut.

> *”Oftast försöker de komma in på en icke-klassificerad befattning från början. Det kanske inte görs så många stora bakgrundskontroller. Det kommer att vara en mönsteranställd. Det kommer att vara den bästa anställda personen du någonsin har haft. Och sen kanske det finns en befattning som är slutmålet som man senare söker. Sen ringer någon från den här banken eller från något kreditinstitut eller vad det nu kan vara och säger men nu har den här personen sökt här. Vad har du att säga om henne? Jättebra. Det är den bästa jag har haft. Det är inga problem överhuvudtaget. Och sen sker det ingen bakgrundskontroll.”*
>
> - Stort företag, bank- och försäkringsbranschen

4.5 Störst utsatthet i roller som hanterar bedömningar eller förhandlingar

Det är tydligt att det är yrkesroller som hanterar bedömningar eller förhandlingar av olika slag som är mest utsatta för otillåten påverkan. Situationer där en yrkesperson har makt över ett beslut i mer kortvariga relationer, som service och handläggning är sårbara, då gärningspersoner använder sig av hot och påtryckningar för sin egen vinnings skull. Detta lyftes främst av deltagare från fastighets och försäkringsbranschen samt av handel och besöksnäringen. Andra upplägg karaktäriseras av mer långvariga relationer, då tillvägagångssättet snarare handlar om mutor och korruption, samt utpressning. Detta lyftes i synnerhet av deltagare från byggbranschen samt finansbranschen.

Oftast är det i samband av projektavslut och justering av slutfakturor som dessa situationer uppstår. Den goda relationen som funnits tidigare kan då snabbt förändras till en hotfull situation. Enligt deltagarna påverkas medarbetare med dessa yrkesroller kraftigt i sin vardag på grund av sin utsatthet för dessa typer av brott och flera menar att klimatet hårdnat och situationen förvärrats över tid. Det är vanligt att medarbetare inte längre hanterar exempelvis kundkontakter, i synnerhet fysiska, ensamma längre, utan att företagen infört rutiner att man alltid behöver vara minst två personer, där den andra personen ibland är en överordnad chef.

Oftast är det i samband av projektavslut och justering av slutfakturor som dessa situationer uppstår. **Den goda relationen som funnits tidigare kan då snabbt förändras till en hotfull situation.**

Några deltagare lyfter att de ser en ökad användning av sociala medier för påverkan, och att det finns en systematik i att sudda ut gränser mellan arbete och privatliv för att addera ytterligare press hos de utsatta. Personer får hot och meddelanden på privata telefoner, såväl som på arbetstelefoner, och under dygnets alla timmar. I enstaka fall så framkommer att anställda blivit digitalt kartlagda och att vissa typer av digital närvaro använts som utpressning. Känslan av att vara övervakad och/eller kartlagd skapar en stark stress hos de utsatta.

5 Oro och riskbedömning för att utsättas för otillåten påverkan

Kunskapen om hur företag själva uppfattar risken att utsättas för otillåten påverkan är begränsad. För att förstå hur hotbilden faktiskt slår mot näringslivet behöver man skilja mellan den faktiska utsattheten och företagens upplevelse av oro och risk – två dimensioner som inte alltid sammanfaller. Låg oro kan exempelvis spegla låg upplevd sannolikhet, men också normalisering, brist på information eller erfarenhetsbaserad ”härdning” i mer utsatta miljöer.

I detta avsnitt redovisas vad som går att säga om företagens oro och riskbedömningar utifrån Demoskops enkätundersökning och djupintervjuer. Därefter diskuteras vad svarsmönstren kan indikera om företagens beredskap och vilka branscher och geografiska miljöer som särskilt sticker ut i riskmedvetenhet.

5.1 Generellt en låg oro för otillåten påverkan

I Demoskops enkätundersökning svarade drygt hälften av respondenterna att de inte alls var oroliga eller oroliga i ganska låg utsträckning för att de själva, någon av deras medarbetare, eller deras verksamhet ska bli utsatta för otillåten påverkan, se Figur 5. Det är en relativt hög andel med tanke på att samtliga respondenter var ägare, vd eller säkerhetschef på företag som anmält brott som skulle kunna utgöra otillåten påverkan.

Cirka var fjärde respondent uppger att de varken i hög eller låg utsträckning är oroliga under det att var cirka var femte respondent i ganska eller mycket hög utsträckning känner sådan oro. Andelen som känner oro i ganska eller mycket hög utsträckning ökade till var tredje respondent om företaget hade minst 100 anställda (framgår ej av figuren).

Figur 5. I vilken utsträckning är du orolig för att du, en medarbetare, eller din verksamhet, ska bli utsatt för brott med syftet att påverka företaget eller en anställd i dennes tjänsteutövning?

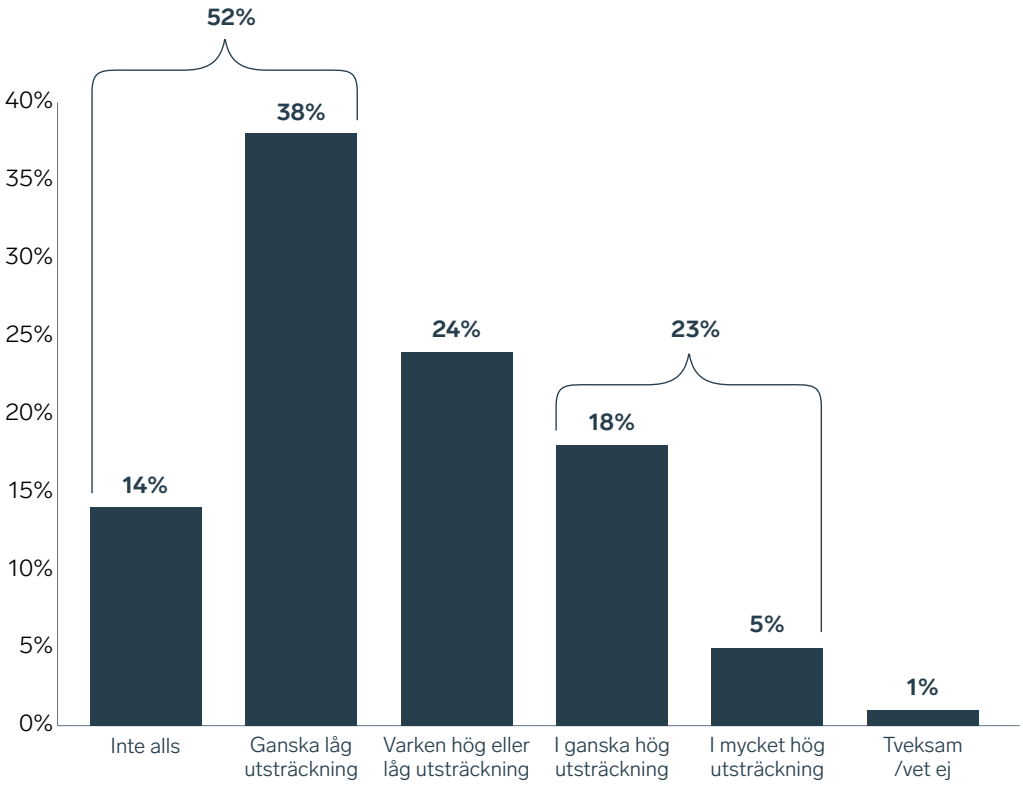

Källa: Demoskop (2025)

En tolkning av dessa resultat är att risken att utsättas för otillåten påverkan inte uppfattas som ett större problem av majoriteten av företagarna, även när de tidigare utsatts för brott. Det innebär sannolikt att graden av förberedelse – i det fall man skulle bli utsatt – är låg.

5.2 Vissa branscher och geografiska områden sticker ut som särskilt riskmedvetna

I Demoskops djupintervjuer framkommer dock att i synnerhet finans-, fastighets- och byggbranschen finns en hög medvetenhet kring otillåten påverkan, och använder sofistikerade säkerhetssystem med flera säkerhetsnivåer. Flera deltagare beskriver att de utför omfattande befattningsanalyser, där varje roll utvärderas utifrån både säkerhetsrisker och behörighetsnivåer.

Likaså berättar flera djupintervjuade deltagare om skyddsprogram som anpassas efter olika risknivåer, från grundläggande säkerhetssamtal till omfattande skyddspaket. Deltagarna betonar vikten av kontinuerlig uppdatering av säkerhetsrutiner för att möta nya hotbilder, och en majoritet framhäver hur säkerhetsarbetet har breddats från traditionellt fysiskt skydd till att omfatta många fler områden som informationssäkerhet och cyberhot.

Resultaten påvisar en tydlig klyfta mellan olika delar av Sverige när det gäller förståelsen för moderna säkerhetshot. Företag i utsatta områden och branscher har utvecklat en mer sofistikerad säkerhetsmedvetenhet, medan andra delar av landet fortfarande präglas av vad vissa intervjuade beskriver som ”naivitet”.

Deltagare som verkar i kända, problematiska geografiska områden beskriver hur deras dagliga erfarenheter format och tvingat fram en djupare förståelse för riskbilden. Det är en kunskap som sällan delas med mindre utsatta områden. Dessa företagare beskriver ofta att samhällsbilden av utsatta områden upplevs som förenklad och missvisande och lyfter samtidigt att deras erfarenheter skulle kunna användas som kunskapshöjande för andra. Generellt sticker dessa företagare ut jämfört med andra genom att ha en omfattande samverkan med andra lokala företag och offentlig förvaltning.

”Ja alltså missförstå mig rätt nu, men vi har ju levt med detta så länge. Så nu när det sprider sig i landet och fler och fler blir tagna på sängen … det är nästan så man fnissar till ibland. Eller nej, det ska jag inte säga, men såhär, man inser hur långt vi ändå kommit i de här frågorna.”

- Stort företag, fastighetsbranschen

”Jag tror inte att vi är mer utsatta än någon annan kommun, verkligen inte. Utan snarare att vi är lite robusta för att vi har jobbat med det här i så många år och har också ett väldigt bra samarbete med polisen där man också jobbar tillsammans mellan bolagen, förvaltningens olika kontor som socialtjänst, utbildning, omsorg och så vidare.”

- Stort företag, energibranschen

Bland deltagarna som verkar i utsatta områden och/eller branscher så är det tydligt att det finns en långsiktig psykologisk påverkan, en ”härdning” och emotionell avstängning som coping-strategi. De beskriver en gradvis anpassning till ett mer säkerhetsmedvetet liv. Flera beskriver att medarbetare oftast är mer oroliga när de är nya i branschen/området, men att man snabbt vänjer sig.

Det finns en uppgivenhet i vissa deltagares berättelser, särskilt kring återkommande hot. Dessa deltagare har närmast resignerat, och har en känsla av maktlöshet inför situationen, vilket också påverkar deras benägenhet att söka hjälp och/eller anmäla. Resultaten från djupintervjuerna indikerar däremot att storlek på organisationen påverkar denna upplevelse, då en stor organisation i ryggen blir som ”ett vaccin”, att enskilda medarbetare blir mindre synliga bakom en stor organisation och därför också mindre personligen utsatta.

”Man blir ganska härdad i den här branschen tror jag. Det är vardag, man borstar av sig och går vidare … jag har ju medarbetare som möter såna här hot och insinuationer varje dag. Det är så det är bara.”

- Stort företag, byggbranschen

5.3 Spretig information från olika källor en vanlig varningssignal

För flera, och i synnerhet för aktörer inom byggbranschen så var det vanligt att första varningssignalerna var kopplat till att det fanns en diskrepans i information kring ett specifikt företag. Några djupintervjuade deltagare angav att en uppenbar signal är när en kontaktperson som angivit att han (eller hon) äger företaget inte är listad som verklig huvudman eller inte sitter i styrelsen.

Vissa deltagare lyfte även att oseriösa aktörer bakom legitima fasader brukar förekomma i gråzoner inom många områden, exempelvis att de förekommer i rättsdatabaser, har skulder, samt kanske varit föremål för en inspektion. Varje del separat behöver inte väcka misstanke, men helheten bygger en misstänkt bild. Några deltagare lyfter här specifikt att sekretess-regler mellan myndigheter kraftigt försvårar möjligheten att upptäcka dessa verksamheter.

”Det finns så många olika myndigheter som påverkar vår bransch; Arbetsmiljöverket, Polismyndigheten, Skatteverket, Migrationsverket, Ekobrottsmyndigheten… Alla de här tillsammans måste ju jobba lite mer samverkan men nu är det svårt att synka ihop pga. sekretessen tyvärr. De här personerna som missköter sig är oftast med lite överallt.”

- Medelstort företag, byggbranschen

6 Vilka åtgärder vidtar företagen – och vilka efterfrågar de?

När företag utsätts för otillåten påverkan uppstår frågan hur verksamheten ska skyddas och riskerna hanteras framöver. I detta avsnitt redovisas vilka åtgärder respondenter i Demoskops enkät och djupintervjuer uppger att deras företag har vidtagit för att förebygga eller hantera sådan påverkan. Resultaten visar både vilka typer av insatser som är vanligast och hur åtgärdsbilden skiljer sig mellan företag av olika storlek och mellan verksamheter med och utan säkerhetskänsliga funktioner.

6.1 Organisatoriska resurser och mognad avgör företagens säkerhetsarbete

Företagens vanligaste åtgärd för att avvärja otillåten påverkan är att stärka den interna grundberedskapen, se Figur 6. Bland samtliga som svarade på enkäten uppger cirka 4 av 10 att de har infört tydligare säkerhetsrutiner och riktlinjer inom organisationen och ungefär lika många uppger att de har förbättrat tekniska och fysiska säkerhetssystem.

Därefter följer utbildning av personal för att upptäcka och hantera påverkansförsök, cirka en tredjedel uppger detta, samt stärkt kontroll och granskning vid rekrytering av personal, samarbetspartners och leverantörer, cirka 3 av 10 uppger detta. Bättre system för incident-rapportering och uppföljning har vidtagits av vart femte företag. Ökat stöd och resurser från ledningen till säkerhetsarbetet har vidtagits av knappt vart femte företag. Notera att en så hög andel som var femte respondent svarar att de är tveksamma eller inte vet vilka åtgärder som har vidtagits för att avvärja otillåten påverkan.

Figur 6. Vilka åtgärder har vidtagits för att avvärja otillåten påverkan?

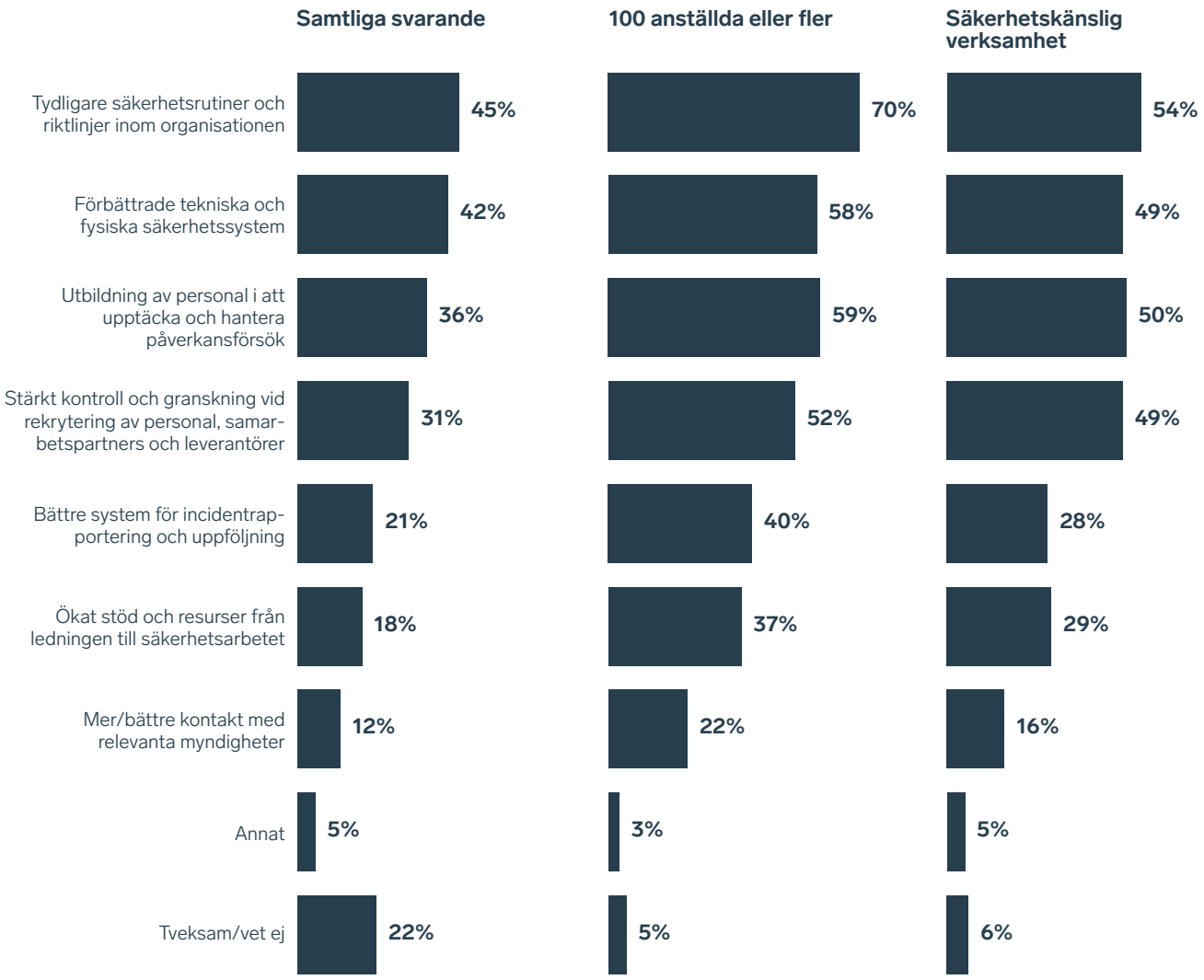

Not: Svarspersonerna tilläts ange fler än ett svar. Därför behöver kolumnerna inte nödvändigtvis summera till 100 procent.

Källa: Demoskop (2025)

Samtidigt framträder en tydlig storleksskillnad. Företag med minst 100 anställda uppger i betydligt högre grad att de vidtagit olika typer av åtgärder. 7 av 10 respondenter anger tydligare rutiner och riktlinjer och närmare 6 av 10 förbättrade tekniska och fysiska säkerhetssystem respektive utbildning av personal för att upptäcka och hantera påverkansförsök. Drygt hälften av respondenterna uppger att de har förstärkta rekryteringskontroller. Även system för incidentrapportering och uppföljning är betydligt vanligare i större företag, vilket cirka 4 av 10 respondenter i stora företag uppger att de har, jämfört med 2 av 10 företag totalt.

Företag med säkerhetskänslig verksamhet intar i de flesta avseenden en mellanställning. I samtliga redovisade åtgärder i figuren (förutom ”Annat”) ligger andelarna högre än för samtliga svarande men lägre än för de största företagen. Exempelvis uppger drygt hälften i denna grupp att de har infört tydligare säkerhetsrutiner och riktlinjer, vilket är mer än i den totala gruppen men lägre än bland företag med 100 anställda eller fler. Ett liknande mönster återfinns för tekniska och fysiska säkerhetssystem, utbildning av personal, rekryteringskontroller samt mer systematiska åtgärder som incidentrapportering och uppföljning.

Sammantaget tyder detta på att företag med säkerhetskänslig verksamhet i genomsnitt har ett mer utvecklat säkerhetsarbete än näringslivet i stort, men att nivåerna samtidigt inte når upp till de största företagens mer omfattande säkerhetsstrukturer. Dock är andelen respondenter som svarar att de är tveksamma eller inte vet vilka åtgärder som har vidtagits för att avvärja otillåten påverkan liknande i båda typer av företag, cirka 1 av 20.

En annan iakttagelse är att extern samverkan inte framstår som en dominerande del av åtgärdsbilden. Mer eller bättre kontakt med relevanta myndigheter uppges av 12 procent av samtliga svarande, 22 procent av svarande i större företag och 16 procent av svarande i företag med säkerhetskänslig verksamhet. Det kan tolkas som att många företag i praktiken försöker hantera situationen internt, eller att samverkan finns men inte uppfattas som en ”åtgärd” på samma sätt som interna rutiner och tekniska investeringar.

I ett näringslivsperspektiv understryker resultaten att förmågan att omsätta erfarenheter av otillåten påverkan i konkreta och systematiska åtgärder i hög grad hänger samman med organisatoriska resurser och mognad. Större företag tycks i större utsträckning ha etablerade strukturer för detta arbete, medan många mindre företag riskerar att stå med en mer begränsad verktygslåda.

> Bland flera av de mindre aktörerna som djupintervjuades fanns en tonvikt i säkerhetsarbetet på konkreta fysiska hot, stöldskydd och fysisk säkerhet, medan otillåten påverkan och/eller infiltration mer hanteras som en bieffekt av annan brottslighet.

Stora företag har oftast en mer formaliserad säkerhetskultur

Ett tydligt resultat är att stora organisationer med omfattande resurser kan bygga upp mer robusta säkerhetssystem jämfört med mindre aktörer. Djupintervjuade deltagare från större organisationer berättar om omfattande och formaliserade säkerhetsstrukturer med tydliga roller och processer. De beskriver att organisationerna har dedikerade säkerhetschefer och specialiserade funktioner för olika säkerhetsområden, från cybersäkerhet till fysiskt skydd, samt utför regelbundna riskanalyser och har dokumenterade rutiner på plats.

Generellt finns ett stort strategiskt och analytiskt fokus hos dessa organisationer, och de arbetar mer förebyggande och proaktivt än reaktivt. Många vittnar om systematiska utbildningsprogram där säkerhet är en integrerad del av introduktionen för nyanställda, tillsammans med uppföljande kunskapspåminnelser

Små företag har oftast ett mindre strukturerat säkerhetsarbete

Bland flera av de mindre aktörerna som djupintervjuades fanns en tonvikt i säkerhetsarbetet på konkreta fysiska hot, stöldskydd och fysisk säkerhet, medan otillåten påverkan och/eller infiltration mer hanteras som en bieffekt av annan brottslighet. En betydande del uttrycker frustration över begränsade möjligheter att förebygga brottslighet på ett mer systematiskt sätt. Flera deltagare vittnar om hur deras säkerhetsåtgärder främst består av grundläggande skydd som överfallslarm, kameror och fysisk bevakning. Många vittnar om en utveckling där stölder blivit mer omfattande, från exempelvis enskilda komponenter till hela maskiner. De intervjuade lyfter fram hur de ofta är beroende av standardlösningar från centrala organisationer eller franchisegivare, med få möjligheter till skräddarsydda lösningar.

Deltagare från mindre företag berättar också ofta om mer informella säkerhetskulturer, och ett mindre strukturerat säkerhetsarbete ibland kopplat till okunskap och omedvetenhet, och/eller bristfälliga resurser. De mindre företagen kännetecknas av en mer informell säkerhetskultur, med mer erfarenhetsbaserad riskbedömning och praktisk problemlösning. Några deltagare menar att detta skapar en sårbarhet för mer sofistikerade hot som många mindre företag varken har resurser eller kompetens att hantera effektivt. Dessa mindre organisationer tenderar att arbeta mer reaktivt i samband med incidenter, och anpassar sig och sina säkerhetsrutiner därefter. Generellt finns en nära och löpande dialog mellan ledning och anställd personal, och en praktisk säkerhetsträning, i synnerhet bland service- och tjänsteföretag.

> *”Vi pratar om det väldigt mycket... Jag får väldigt mycket frågor av kollegorna gällande säkerhet för att de vill hela tiden veta.”*
>
> - Litet företag, besöksnäringen

Enbart de längst upp i medvetenhetsskalan adresserar infiltration ifrån främmande makt

Bland djupintervjuade deltagare från de stora företagen med högst riskmedvetenhet som deltagit i undersökningen fanns en växande oro för påverkansförsök ifrån främmande makt. Enstaka deltagare anger att de har konkreta exempel på infiltrationsförsök. De lyfter också att de har en oro på investerings- och ägarnivå, och över hur denna typ av påverkansmål kan döljas under långa tidslinjer. Några tar upp en framväxt av hybridhot, att det finns en oro och en medvetenhet kring att främmande stat kan använda sig av lokala kriminella för att utföra våldshandlingar. De länder som nämns i sammanhanget är Ryssland, Kina och Iran.

> *”Vi skulle ha en utvecklare på en specifik app. Då var det en person som hade jättefina meriter. Utbildad i Kina. Rysk medborgare. Och jag tänkte, alltså ja, då gjorde vi ju en bakgrundskontroll. Då visade det sig att han var gift. Så vi hade ju samtal med både henne och honom. Och de hade barn. Kom från Sankt Petersburg. Och när de inte ens kan berätta för oss var och när sonen föddes?”*
>
> - Stort företag, bank- och försäkringsbranschen

Hos andra deltagare, som ibland också representerade större företag, fanns närmast en bortskjutning av ämnet, där flera känner sig osäkra kring infiltration av andra länder och har näst intill en vilja att blunda för problemet. Flera deltagare lyfter att de inte känner till att det kan ha skett, och rycker lite på axlarna kring att ”men det är ju helt omöjligt att upptäcka…”

”Det händer säkert. Vem vet, det kanske sitter någon person hos oss med det syftet? Men det går ju inte att upptäcka, det är ju omöjligt. Vad ska man göra liksom?”

- Stort företag, byggbranschen

6.2 Stor utmaning att få till en säkerhetskultur som bygger på medarbetarengagemang och transparens

De flesta säkerhetschefer som djupintervjuats delar bilden av att deras utmaning till stor del handlar om att på ett pedagogiskt sätt skapa en säkerhetskultur som bygger på medarbetarengagemang och transparens. De beskriver att de vill få med sig alla på tåget, att det ska finnas en medvetenhet hos samtliga medarbetare.

Inte minst menar de att de vill se en företagskultur där det är enkelt för personal att lyfta oro och misstankar utan att det blir en för ”stor grej”, eller att det ska innebära negativa konsekvenser om skulle visa sig vara en missuppfattning. Särskilt inom byggbranschen framkom att man arbetar för en kultur av transparens kring eventuella överenskommelser med underleverantörer som kan uppkomma, och att det vara enkelt att ha ett samtal med sin närmaste chef kring vad som är OK och inte.

”Vi håller på väldigt mycket med utbildning. Och information. Jag åker runt i alla städer och föreläser om det här med infiltration. Vad man ska tänka på, beteendeförändringar hos anställda som är indikatorer på att kanske något inte står rätt till. Och sen helst av allt så vill man ju komma och säga lite som flygvapnet säger till sina piloter: Om man gör något fel eller det händer någonting så ska man ju inte vara rädd för att berätta det.”

- Stort företag, bank- och försäkringsbranschen

Det ökade trycket och den utbredda professionaliseringen bland kriminella har skapat ett behov av en ökad professionalisering av säkerhetsarbetet. Flera deltagare lyfter att de i närtid har intensifierat sitt säkerhetsarbete och sin säkerhetskultur. Särskilt finanssektorn och stora industriföretag har kommit långt i sitt systematiska säkerhetsarbete. Flera lyfter att de tagit, eller är i processen av att ta fram strukturerade och kontinuerliga utbildningsprogram.

”Vi håller på att ta fram ett paket med utbildningar, som också ska täcka in och lyfta personalen regelbundet, alltså inte bara som introduktion.”

De flesta deltagarna, och i synnerhet de större företagen utför systematiska bakgrundskontroller. Flera arbetar med en genomgående säkerhetskulturuppbyggnad och medarbetarinvolvering. Specifikt är det många som anger att de tagit fram förbättrade rekryteringsprocesser och mer omfattande bakgrundskontroller än tidigare vid nyrekrytering.

”Vi gör numera bakgrundskontroller på alla. Ska det grävas en grop här utanför så kontrollerar vi även det företaget och deras anställda. Eller om det ska byggas någonting eller sådär.”

- Stort företag, läkemedelsbranschen

6.3 Nya säkerhetslösningar och intern utredningskompetens allt vanligare komplement till traditionell polisanmälan

På grund av bristande kontakt och återkoppling från polisen, både under och efter anmälan, vänder sig flera av företagen till andra aktörer som de upplever ger bättre stöd, till exempel försäkringsbolag, branschorganisationer och externa säkerhetsföretag. Några av de djupintervjuade deltagarna beskriver att företagets försäkringsbolag har haft en viktig roll i hanteringen av brottsärenden som rör otillåten påverkan, där de har fått både rättsligt och praktiskt stöd genom hela processen.

> *”När det gäller polisanmälan så … Där famlar man helt i mörkret i början så jag menar … vi fick ju mycket stöd tack vare att jag visste att vi hade en försäkring. Och sen fick vi också mycket stöd via vår IT-partner. Sådana resurser tror jag är ganska viktiga när något väl händer.”*
>
> - Medelstort företag, media- och kommunikationsbranschen

Enstaka deltagare uppger att deras branschorganisation har bistått med rådgivning och vägledning i flera delar av anmälningsprocessen. Somliga deltagare tar även upp externa säkerhetsföretag som betydelsefull aktör som har kunnat erbjuda lämplig expertis och, framför allt, snabb hantering i olika ärenden.

På många av de större företagen med utvecklade säkerhetsavdelningar finns det en hög grad av utredningskompetens bland de anställda och det är inte ovanligt att de gör en stor del av förarbetet själva och därmed levererar färdiga förundersökningar till polisen.

> *”Jag har ju själv en säkerhetschefsutbildning så jag hänvisar till lagparagrafer, typ det här är ett brott i mina ögon och detta vill jag att polisen tar över. Så jag ringer ju inte bara och säger att någon har blivit hotad utan jag säger att den här typen av hot har förekommit enligt den här paragrafen. Jag lutar mig mot min egen kunskap. Och då blir det ju lättare. Sen ringer jag väldigt sällan 114 14. Jag går oftast direkt ned till polisstationen.”*
>
> - Stort företag, skol- och utbildningsbranschen

Flera djupintervjuade deltagare menar att en intern utredningskompetens underlättar anmälningsprocessen för dem. Det blir ett enklare och mer effektivt alternativ till en traditionell polisanmälan, och de beskriver hur processen hade varit mer snårig och utmanande utan att ha den typen av förkunskap internt. Som en konsekvens av detta anställer de stora företagen gärna före detta poliser till sina säkerhetsteam som en strategi för att underlätta kontakten med Polismyndigheten. Majoriteten av dessa företag anmäler ett stort antal brott och då blir den här kompetensen avgörande. Det förekommer även enstaka fall där man har köpt in den typen av utredningskompetens via andra säkerhetsföretag.

Det utbredda problemet med organiserad brottslighet, korruption och infiltration inom byggbranschen har lett till att några djupintervjuade deltagare från byggbranschen berättar hur de utvecklat alternativa vägar för att hantera problemet istället för att behöva polisanmäla. Det pågår kontinuerligt en informell informationsdelning mellan företag som möter samma återkommande problem i det dagliga arbetet. Man har vidare utvecklat interna kontrollsystem med syfte att upptäcka risker innan avtal upprättas med en leverantör. Flera deltagare lyfter att de upplevt infiltratörer i offentliga verksamheter som är inblandade i de problem som uppstår.

”Ja, vi har ju haft ärenden som helt uppenbart handlar om trolöshet och bedrägeri som vi har lämnat in till polisen. Dessutom har vi haft egna ex-poliser som har gjort utredningarna, vi har fortfarande egna poliser som anställda. Vi skickar in utredningarna och åklagaren lägger ner dem efter tre år. Lite slarvigt uttryckt så är det som att lägga in en lott i en tombola och har man tur så hamnar lotten på en själv. Det är den krassa verkligheten, trots att vi presenterar färdiga utredningar.”

- Stort företag, byggbranschen

6.4 Stöd, kontroll och samverkan – företagens förslag till åtgärder

Enkätsvaren och djupintervjuerna i Demoskops undersökning ger en klar bild av vilka åtgärder företagen bedömer som mest angelägna. Samstämmigt efterfrågas mer proaktivt stöd och bättre återkoppling från Polismyndigheten. Företagen vill att polisen och andra myndigheter ska arbeta mer förebyggande, erbjuda tydliga kontaktvägar och ge snabb rådgivning när incidenter inträffar. De efterfrågar också bättre återkoppling på anmälningar och tips, eftersom bristande information riskerar att minska tilliten och dämpa viljan att rapportera.

Samtidigt framträder ett tydligt behov av att brott med inslag av otillåten påverkan prioriteras högre i rättsväsendet och leder till konkreta konsekvenser. Företagen efterfrågar vidare utbildningar som gör det lättare att upptäcka risker, dokumentera händelser och agera tidigt. Därutöver lyfts behovet av att minska de sårbarheter som möjliggör otillåten påverkan, bland annat genom starkare kontrollmekanismer, bättre möjligheter till bakgrundskontroller och mer långsiktiga samverkansformer mellan företag, branscher och myndigheter.

7 **Motkraft:** Fem rekommendationer från Svenskt Näringsliv

Otillåten påverkan mot företag är ett samhällsproblem som kräver ett gemensamt ansvarstagande. Det är ett växande hot mot såväl enskilda företag som den legala ekonomins funktionssätt. Det handlar inte enbart om enskilda incidenter i form av hot, trakasserier, utpressning eller andra påtryckningar. Otillåten påverkan bör också förstås som en del av organiserad brottslighets – och i vissa fall även utländska aktörers – sätt att skapa tillträde, inflytande och kontroll i den legala ekonomin. Genom hot, trakasserier, korruption, infiltration och andra otillbörliga försök att påverka beslut, processer och nyckelpersoner kan kriminella aktörer successivt flytta fram sina positioner i näringslivet. Liknande metoder används också mot myndigheter och kommuner, vilket understryker att detta är ett systemhotande problem.

En betydande andel av de brott som företag anmäler innehåller inslag av otillåten påverkan. Samtidigt tycks just denna dimension ofta tonas ned eller hamna i skymundan bakom andra brott. Det är lättare att förhålla sig till det konkreta och mätbara – stölden, skadegörelsen eller det uttalade hotet – än till de mer subtila påverkansmekanismer som verkar genom rädsla, osäkerhet, beroenden och gradvis förskjutna gränser. Just därför riskerar fenomenet att underskattas, trots att effekterna på företags handlingsutrymme, beslutsfattande och trygghet kan vara betydande.

> Det är lättare att förhålla sig till det konkreta och mätbara – stölden, skadegörelsen eller det uttalade hotet – än till de mer subtila påverkansmekanismer som verkar genom rädsla, osäkerhet, beroenden och gradvis förskjutna gränser. Just därför riskerar fenomenet att underskattas.

För att motverka denna utveckling krävs både stärkt motståndskraft i företagen och en starkare nationell förmåga att synliggöra, förstå och följa problemet. I dag är kunskapen fortfarande otillräcklig, statistiken begränsad och stödet till företag och lokala aktörer ojämnt. Det försvårar tidig upptäckt, riskbedömning och träffsäkra åtgärder. En mer samlad nationell funktion skulle kunna bidra till bättre statistik, högre kunskap, tydligare riskindikatorer och mer likvärdigt stöd till lokalpolisområden och andra berörda aktörer.

Mot denna bakgrund presenterar Svenskt Näringsliv fem rekommendationer för hur otillåten påverkan bättre kan upptäckas, förebyggas och motverkas. Rekommendationerna tar sikte på både företagens eget säkerhets- och styrningsarbete och behovet av starkare samverkan mellan näringsliv, rättsväsende och andra offentliga aktörer. Utgångspunkten är tydlig: otillåten påverkan måste mötas tidigare, mer systematiskt och med bättre kunskap än i dag. Det är en förutsättning för att värna företagens handlingsutrymme, sund konkurrens och tilliten till att den legala ekonomin styrs av regler och inte av rädsla, påtryckningar eller kriminellt inflytande.

1. Inför ”otillåten påverkan” som ett nytt brott[36]

Otillåten påverkan är särskilt allvarlig eftersom den riktas mot personer och funktioner i både offentlig och privat sektor. Det kan påverka beslut, undergräva förtroendet för verksamheter och försvaga samhällets motståndskraft. Det finns därför skäl att överväga en särskild straffrättslig reglering. En egen brottsrubricering skulle stärka möjligheterna att lagföra systematiska förfaranden som består av flera samverkande handlingar och som inte alltid fångas upp tillräckligt väl inom ramen för dagens lagstiftning. Den samlade påverkan, systematiken och allvaret bör i större utsträckning kunna beaktas i den straffrättsliga bedömningen.

2. Bygg upp en nationell funktion för att kartlägga, förebygga och motarbeta otillåten påverkan mot näringslivet

Stärk den nationella förmågan att synliggöra, förebygga och motarbeta förekomsten av otillåten påverkan mot näringslivet som en del av organiserad brottslighets modus operandi för att skapa tillträde, inflytande och kontroll i den legala ekonomin. En samlad nationell funktion, för kartläggning, förebyggande och motarbetande av otillåten påverkan mot näringslivet, inte minst företag som bedriver samhällsviktig eller säkerhetskänslig verksamhet, bidrar till bättre statistik, högre kunskap, tydligare riskindikatorer och mer likvärdigt stöd till lokalpolisområden.[37] Denna nationella funktion bör placeras hos Polismyndigheten. Inspiration skulle kunna tas från Handlingsprogram för tryggt företagande 2023–2026 i Nederländerna (Actieprogramma Veilig Ondernemen 2023 t/m 2026).

Utgångspunkten i det nederländska programmet *Actieprogramma Veilig Ondernemen 2023 t/m 2026 (Handlingsprogram för tryggt företagande 2023–2026)* är att tryggt företagande är en gemensam uppgift för offentliga och privata aktörer. Otillåten påverkan mot företag förstås som ett brett och komplext problem. Den är ofta en del av kriminella affärsmodeller där företag används, pressas eller utnyttjas. Det handlar både om hot, trakasserier, utpressning, infiltration och andra direkta påverkansförsök mot företag och anställda, och om mer långtgående effekter på konkurrens, investeringar, lokala marknader och tilliten till rättsstatens spelregler. Tyngdpunkten ligger på det förebyggande arbetet, men programmet betonar samtidigt att förebyggande och brottsbekämpande insatser måste samverka och förstärka varandra. Arbetet ska vara långsiktigt, branschnära och bygga på informationsdelning, innovativa lösningar, pilotverksamhet och varaktig förankring.

En central del av programmet är att stärka företagares och anställdas motståndskraft. De ska kunna känna igen signaler på kriminell påverkan, veta hur de bör agera och ha kännedom om vilka kontaktvägar och stödstrukturer som finns. Samtidigt ska företagens processer göras mer robusta och mindre sårbara för kriminellt missbruk. Det brottsförebyggande arbetet kombineras med praktiskt stöd till företagare, i stället för att ansvaret i huvudsak läggs på den utsatta parten att själv navigera i systemet.

36 Detta föreslås också i Statusrapport: Hot, hat och otillåten påverkan (SKR, 2023).
37 Detta föreslås också i Brottsbarometern 2025 (Svenskt Näringsliv, 2025).

3. Ge Brå i uppdrag att kartlägga otillåten påverkan mot företag samt skriva en handbok riktad till företag

Idag finns det betydligt fler studier om otillåten påverkan riktad mot offentlig sektor än mot näringslivet. Svenskt Näringsliv rekommenderar därför att regeringen ger Brå två uppdrag. Det första uppdraget är att genomföra en heltäckande kartläggning av otillåten påverkan riktad mot företag, liknande den kartläggning som Brå gjort avseende otillåten påverkan mot förtroendevalda och kommunal förvaltning.[38] En samlad kartläggning skulle ge ett bättre underlag för politiska beslut, myndighetsarbete och företagens eget säkerhetsarbete. Det andra uppdraget är att sammanställa en handbok med konkreta verktyg och strategier för att stärka motståndskraften mot olika typer av påverkansförsök, liknande den som Brå publicerat med fokus på förtroendevalda och kommunal förvaltning.[39] En handbok riktad till företag skulle kunna omsätta denna kunskap i konkret vägledning om hur företag kan upptäcka, dokumentera, förebygga och hantera olika typer av påverkansförsök i praktiken.

4. Prioritera en effektivare hantering av brottsanmälningar från företag.[40]

Stärk företagens förtroende för polisens förmåga att hantera brottsanmälningar genom att ge en snabb, rättssäker och effektiv hantering av företagsrelaterade anmälningar högsta prioritet. Polisens förmåga att ta emot, bedöma och följa upp brottsanmälningar från företag har stor betydelse för företagens benägenhet att anmäla brott över huvud taget. Det gäller även otillåten påverkan, där enskilda händelser ofta behöver förstås i ett större sammanhang för att mönster, samband och systematik ska kunna upptäckas. När brottsanmälningar från företag inte tas om hand på ett effektivt och strukturerat sätt riskerar viktig information att gå förlorad, samtidigt som företagens tillit till rättsväsendet försvagas. En effektivare anmälningshantering är därför viktig både för att stärka företagens trygghet och för att förbättra samhällets förmåga att upptäcka och motverka kriminellt inflytande i näringslivet.

5. Ge företag större och tydligare möjligheter till bakgrundskontroller

Företag behöver större och tydligare möjligheter att genomföra bakgrundskontroller såväl vid rekrytering som löpande under anställning. Det är viktigt för att minska sårbarheten för infiltration, otillåten påverkan och annan organiserad brottslighet. Dagens ordning är otillräcklig och präglas av otydliga rättsliga förutsättningar. Ett sammanhållet och lagreglerat ramverk skulle ge företag bättre möjligheter att identifiera risker, skydda verksamheten och stärka tryggheten för anställda.

38 Otillåten påverkan från kriminella och extremistiska grupperingar (Brå, 2025a)
39 Handbok för att förebygga otillåten påverkan (Brå, 2025b)
40 Detta föreslås också i Brottsbarometern 2025 (Svenskt Näringsliv, 2025).

Bilaga: Data och metoder

Dataunderlagen till denna rapport kommer från lägesbild[41] som tagits fram som en del av den samverkansöverenskommelse som slöts 2024 mellan Svenskt Näringsliv och Polismyndigheten. Syftet med samarbetet är att öka företagens motståndskraft och minska sårbarheten i de kritiska funktioner som kan exploateras av kriminella aktörer. Lägesbilden fokuserar på hur otillåten påverkan drabbar privata företag.

Den första undersökningen i lägesbilden baseras på registerdata om vissa anmälda brott mot företag under perioden 2019–2024. De brott som inkluderas i dessa registerdata, och som skulle kunna utgöra otillåten påverkan, är misshandel utomhus (inklusive grov), olaga hot, ofredande, utpressning, skadegörelse (inklusive datasabotage,) mordbrand, (inklusive grov), allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning, övergrepp i rättssak, dataintrång genom överbelastningsattack, ärekränkningsbrott samt olaga intrång (inklusive grovt).

Fokus ligger på företag med minst fem anställda, en årlig omsättning på minst fem miljoner kronor och verksamhet inom samhällsviktiga områden. Med samhällsviktig verksamhet avses verksamheter, tjänster eller infrastrukturer som upprätthåller eller säkerställer samhällsfunktioner av betydelse för samhällets grundläggande behov, värden eller säkerhet.[42] Det civila försvaret i Sverige är indelat i tolv beredskapssektorer med sektorsansvariga myndigheter.[43] Sektorerna ska bidra till att upprätthålla samhällsviktiga funktioner även under kris och krig. Myndigheter och privata företag som bedriver samhällsviktiga verksamheter kan, beroende på verksamheternas art, ingå i en eller flera av de tolv sektorerna.

Den andra undersökningen i lägesbilden har Demoskop genomfört under februari–maj 2025, på uppdrag av Svenskt Näringsliv och Polismyndigheten. Undersökningen bestod av en kvantitativ webbenkät samt kvalitativa djupintervjuer. Enkätundersökningen riktades till ett urval företag, totalt 6 312 stycken, som under perioden 2019–2023 polisanmält brott som kan vara otillåten påverkan. Totalt genomfördes 1 239 intervjuer i den kvantitativa webbenkäten, vilket ger en svarsfrekvens på 20 procent. Svaren har vägts på antal anställda och stad/ landsbygd.

Till enkätstudien kommer kvalitativa, semistrukturerade djupintervjuer av 18 företrädare för lika många företag som gjordes av Demoskop. Kvalitativa, semistrukturerade djupintervjuer används för att få en fördjupad förståelse av individers erfarenheter och resonemang. Fokus är på innehåll, betydelser och tolkningar, inte på kvantitativa mått eller statistiska samband. Intervjuerna genomförs med stöd av en intervjuguide med övergripande teman, men med utrymme för följdfrågor och fördjupning utifrån den intervjuades svar. Metoden är särskilt användbar för att belysa komplexa sociala fenomen.

41 Svenskt Näringsliv och Polismyndigheten (arbetsmaterial)

42 Den definition som används är hämtad från MSB:s föreskrifter (MSBFS 2024:9) till lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar inom skyddsvärda verksamheter, vilken omfattar omkring 100 000 svenska företag. Identifieringen av samhällsviktiga verksamheter baseras på en uppsättning SNI-koder som upparbetades av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Från den 1 januari 2026 bytte MSB namn till Myndigheten för civilt försvar, MCF.

43 https://www.krisinformation.se/detta-gor-samhallet/mer-om-sveriges-krishanteringssystem/samhallets-ansvar/tolv-beredskapssektorer/

Referenser

Actieprogramma Veilig Ondernemen 2023 t/m 2026. Nederländernas justitie- och säkerhetsministerium på den nederländska regeringens webbplats. https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/12/14/tk-bijlage-actieprogramma-veilig-ondernemen-2023-2026. (Hämtad 2026-03-20.)

Brå (2005). *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner.* Rapport 2005:18.

Brå (2010). *Karteller och korruption: Otillåten påverkan mot offentlig upphandling.* Rapport 2010:9.

Brå (2012). *Otillåten påverkan mot företag. En undersökning om utpressning.* Rapport 2012:12.

Brå (2014). *Korruption i Myndighetssverige. Otillåten påverkan mot insider.* Rapport 2014:4.

Brå (2016). *Otillåten påverkan mot myndighetspersoner. En uppföljning.* Rapport 2016:13.

Brå (2023). *Utsatthet bland förtroendevalda*. Stockholm: Brå.

Brå (2024). *Möjliggörare för kriminella nätverk*. Rapport 2024:2.

Brå (2025a). *Otillåten påverkan från kriminella och extremistiska grupperingar.* Rapport 2025:4.

Brå (2025b). *Handbok för att förebygga otillåten påverkan. Stöd till kommuner för att rusta sig mot påverkan från kriminella och extremistiska grupperingar.*

Bäckström Lernby, J. (2020). *Familjen. Vissa säger maffia, själva kallar de sig problemlösare*. Mondial.

European Commission (2025). *Flash Eurobarometer 557: Businesses' attitudes towards corruption in the EU and selected enlargement countries – Eurobarometer report*, Publications Office of the European Union, 2025, https://data.europa.eu/doi/10.2838/3232327

Flash Eurobarometer 557: Businesses' attitudes towards corruption in the EU.

Europol (2025). *European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment – The changing DNA of serious and organised crime*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Demoskop (2025). *Otillåten påverkan – lägesbild 2.0.* Arbetsmaterial till Svenskt Näringsliv.

Företagarna (2022). Brott mot företagare 2022.

Global Initiative Against Transnational Organized Crime (2025). *Global Organized Crime Index 2025*. Specifik landrapport om Sverige återfinns på https://ocindex.net/country/sweden (Hämtad 2026-03-05).

Gunnarson, C. (2023). *Den sårbara staten. En forskningsöversikt om hur organiserad brottslighet påverkar stat och kommun*. SNS Förlag.

Jonsson, D. K.; Eriksson, C.; Ingemarsdotter, J.; Rossbach, N. H. & Wedebrand, C. (2023). Gråzonslägen i krig och fred, FOI, Rapport FOI-R--5447—SE.

Konkurrensverket (2020). *Korruption och osund konkurrens i offentlig upphandling.* Rapport 2020:1.

MSB (2023). Motståndskraft i gråzon. (Utförare: Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI)

Must (2025). Årsöversikt 2025.

Myndighetsgemensam lägesbild (2023). Organiserad brottslighet 2023.

Myndighetsgemensam lägesbild (2025). Organiserad brottslighet 2025.

Nationella Antikorruptions- och Immaterialrättsgruppen (2025), *Korruption i Sverige – en lägesbild*. Årsrapport från Nationella Antikorruptionsgruppen och Immaterialrättsgruppen, 9 december 2025.

Persson, J. & Wahlström, J. (2023). *Klanerna. Den systemhotande brottsligheten.* Mondial.

Riksrevisionen (2013). *Statliga myndigheters skydd mot korruption* (RiR 2013:2). Stockholm: Riksrevisionen.

Rostami, A. & Mondani, H. (2024). *Kriminella entreprenörer. – en studie av den organiserade brottslighetens kopplingar till näringslivet*. På uppdrag av Stockholms Handelskammare.

Sallinen, J. & Ståhle, M. (2025). *Främmande makt. Utländska spioner på svensk mark*. Albert Bonniers Förlag.

SKR (2021). *Välfärdsbrott och otillåten påverkan. Från bidragsfusk till systemhotande brottslighet.*

SKR (2023). *Statusrapport: Hot, hat och otillåten påverkan.*

Svenskt Näringsliv (2025). *Brottsbarometern 2025.*

Svenskt Näringsliv och Polismyndigheten (arbetsmaterial). Lägesbild 2025. Otillåten påverkan mot privata företag.

Statskontoret (2023). *Nya utmaningar och gamla problem. Om korruption i kommuner och regioner.* Rapport 2023:13.

Säkerhetspolisen (2025). Säkerhetspolisen 2024–2025.

Säkerhetspolisen (2026). Säkerhetspolisen 2025–2026.

Transparency International (2025). *Corruption Perception Index* 2025.

Wierup, L. (2020), *Gangsterparadiset. Så blev Sverige arena för gängkriminalitet, skjutningar och sprängdåd*. Forum.

www.svensktnaringsliv.se
Storgatan 19, 114 82 Stockholm
Telefon 08-553 430 00